

TYÖSSÄ KÄYVÄN VANHEMMAN KOKEMUKSIA KÖYHYDESTÄ YHDEN AIKUISEN LAPSIPERHEESSÄ

Jana Makovetski
Pro gradun – tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
Kevät 2024

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Työssä käyvän vanhemman kokemuksia köyhyydestä yhden aikuisen lapsiperheessä

Tekijä: Jana Makovetski

Tutkinto-ohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn Laji: Pro gradu-tutkielma x Sivulaudaturtyö __ Lisensiaatintutkimus __

Sivumäärä: 57

Vuosi: 2024

TIIVISTELMÄ

Tutkimustehtäväni on selvittää työssä käyvien yhden aikuisen lapsiperheiden kokemuksia köyhyydestä. Tutkimusaineistoni koostuu 20 eripituisesta kirjoituksesta, jotka on kerätty vuonna 2015 kirjoituspyyntönä. Tutkimukseni on laadullinen, ja analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiä. Tutkimuksessani olen tarkastellut arjen kokemuksia siitä, miten köyhyys vaikuttaa perheen elämän eri osa-alueisiin. Kirjoittajat ovat vapaamuotoisesti kirjoittaneet omista köyhyyskokemuksistaan siten, miten itse ovat halunneet. Kirjoituksissa on kerrottu vapaa-ajasta, työstä ja lapsiperheen arjesta.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että työssä käymisestä huolimatta yhden aikuisen lapsiperheet ovat isossa riskissä kokea pitkäkestoista köyhyyttä. Suurin osa näistä perheistä saa kuukausittain aikuisen palkkatulon lisäksi erilaisia sosiaalietuksia, jopa toimeentulotukea. Tästä huolimatta köyhyys on näissä perheissä läsnä joka päivä. Köyhyys vaikuttaa haittaavasti ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja vapaa-ajan viettoon. Erityisen haastavan näiden ihmisten elämästä tekee yhden aikuisen vastuu taloudesta ja lapsista huolehtimisesta. Usein yhden aikuisen lapsiperheissä aikuinen jättää itsestään huolehtimisen taka-alalle ja panostaa lasten hyvinvointiin.

Köyhyyttä on tutkittu paljon. Köyhyys on hyvin ajankohtainen aihe tänä taloudellisesti vaikeana ajankohtana. Tutkimustulokset kertoivat, että köyhyyden mittaaminen ei anna relevanttia tulosta köyhyyden määrästä, vaan se tuo esille tilastollista tietoa. Köyhyyttä kokevat myös monet sellaiset henkilöt, jotka eivät tilastollisesti kuulu köyhyiden määritelmän alle. Köyhyyttä tulisi tutkia laajemmin käyttäen erilaisia köyhyysmittareita, kuten ihmisten omia kokemuksia köyhyydestä. Jokainen ihminen kokee oman tilanteensa eri tavoin ja selviytyy köyhyydestä omalla tavallaan. Kokemuksien näkökulmasta köyhyyttä on tutkittu vielä vähän.

Oma tutkimukseni tuo esille yhden köyhyyttä kokevan ryhmän, jota ei ole tutkittu paljon. Työssäkäyvien köyhyyttä ja yksihuoltajien köyhyyttä on tutkittu erikseen, mutta ei yhdessä. Tutkimukseni avulla tuotettu tieto auttaa paremmin ymmärtämään työssä käyvän yhden aikuisen lapsiperheen köyhyyskokemuksia sekä kotitaloudesta ja lapsista huolehtimisen yhdistämisen haasteita. Tutkimuksestani saadun tiedon on tarkoitus auttaa tuomaan tämän ryhmän ääni esille ja näin vaikuttaa yhteiskunnan päättäjien toimintaan. Lisäksi tavoitteena on parantaa sosiaalityöntekijöiden tietoisuutta köyhyiden ymmärtämisestä tämän ryhmän kohdalla.

Avainsanat: Köyhyys, kokemus, yksihuoltajuus, lapsiperheet, vanhemmuus, eriarvoisuus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSKOHTENA KÖYHYYS	4
2.1 KÖYHYYS HYVINVOINTIVALTIOSSA	4
2.2 LAPSIPERHEKÖYHYYS	6
2.3 KÖYHYHDEN VAIKUTUKSET LAPSEN ARKEEN	9
2.4 TYÖSSÄKÄYVÄT KÖYHÄT	12
3 LAPSIPERHEKÖYHYYS, MARGINALISAATIO JA SOSIAALITYÖ	14
3.1 KÖYHYYS MARGINALISOI	15
3.2 KÖYHYYS SOSIAALITYÖN NÄKÖKULMASTA	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
4.2 TUTKIMUSAINESTO	21
4.3 AINEISTOLÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI LAADULLISENA TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	22
4.4 EETTINEN POHTINTA	25
5 TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1 FYYSINEN JA PSYKKINEN HUONOVOINTISUUS	28
5.2 YHTEISKUNNAN JÄRJESTELMÄN VARASSA	36
5.2.1 TUKIEN RATTAISSA	37
5.2.2 VIIMESIJAINEN TALOUDELLINEN TUKI	40
5.2.3 VELKAANTUMINEN.....	44
5.3 SOSIAALISEN ELÄMÄN RAJOITTUNEISUUS	46
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	53
LÄHTEET	58

1 JOHDANTO

Valitsin Pro gradu -tutkielman aiheeksi köyhyyden, koska hyvinvointivaltiossa esiintyvä köyhyys on kiinnostanut minua pitkän aikaa. Kiinnostukseni johtuu siitä, että olen kohdannut työni kautta vähävaraisia ihmisiä. Suomessa inflaation vuoksi ovat monien arkisten asioiden hinnat nousseet jopa 17 prosenttia, kuten ruoka, asuinkustannukset ja polttoaine. Työssä käyminen ei välttämättä tällä hetkellä takaa riittävää toimeentuloa. (Näätäinen 2023, 6.) Tämä tarkoittaa sitä, että monet kotitaloudet, jotka aikaisemmin tulivat vielä toimeen, ovat tällä hetkellä taloudellisesti hyvin tiukoilla.

Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna valtaosa suomalaisista voi hyvin. Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana kulutustottumukset ovat muuttuneet, elintason kehittyessä nopeasti viime vuosisataan verrattuna. Hyvänä elintasona pidetään mahdollisuutta kokea erilaisia aktiviteetteja ja ostaa erilaisia aineellisia hyödykkeitä. Köyhänä elävän ihmisen mahdollisuudet ovat rajoittuneita, hän elää eriarvoisessa asemassa elintasoltaan ja toimintamahdollisuuksiltaan. (Kallio & Hakovirta 2020, 15; Dean 2016, 18.) Hyvinvointierot ovat kasvaneet Suomessa 2000-luvulla, eikä Suomen perusturva ole tällä hetkellä riittävää vastaamaan ihmisten erilaisiin tarpeisiin (Jokinen & Juhila 2008, 65).

Samaan aikaan kun kulutusmahdollisuudet ovat kehittyneet on Suomessa tapahtunut monia muutoksia. Epätyypilliset työsuhteet, väestön ikääntyminen ja yhden aikuisen perheet ovat lisääntyneet. Sosiaaliturvan, jonka tehtävä on ennaltaehkäistä köyhyyttä ja syrjäytymistä, menot ovat kasvaneet jatkuvasti. Esimerkiksi vuonna 2009 toimeentulotukea maksettiin Suomessa noin 30,6 miljardia euroa. (Airio 2013, 8, 11, 15.) Etenkin lapsiperheiden varallisuuteen vaikuttavista tuista on leikattu viime vuosina tai ne eivät ole nousseet riittävästi verrattuna asumiskulujen ja muiden hintojen nousuun. Asumistuki, lapsilisä ja lastenhoitotuki ovat merkittäviä tulonlähteitä vähävaraisissa lapsiperheissä. (Jokinen & Juhila 2008, 66–67.)

Tämänhetkinen hallitus on suunnitellut erilaisia leikkauksia tukiin. Nämä toimenpiteet on tarkoitettu aloitettavan vuonna 2024, ja ne tulevat lisäämään palkkaköyhyyttä Suomessa. Asumistuen leikkaus ja ansiopäivärahan lapsikorotuksen poistaminen tulevat vaikuttamaan heikentävästi eritoten yhden

aikuisen lapsiperheisiin. (Näätäinen 2023, 6.) Köyhyyden poistamisen tulisi olla yhteiskuntamme yksi tärkeimmistä tehtävistä. Varsinkin lapsiperheiden köyhyyden poistamisen tulisi olla prioriteetiltaan ensimmäinen, jotta lapsille mahdollistettaisiin kasvuympäristö, missä heillä on mahdollisuus kehittyä ikätasoisesti. Lapsiin panostaminen ehkäisee aikuisuuden erilaisia ongelmia.

Tutkimalla ihmisten arkisia kokemuksia köyhyydestä saadaan ihmisten kanssa työskenteleville ammattiryhmille tietoisuutta ihmisten kokemuksista liittyen köyhyyden syihin. Sosiaalityötä tehdessä on tiedostettava se, minkälaisia haasteita köyhyys tuo perheiden elämään. Tämän tiedon myötä on työntekijöiden opittava paremmin tukemaan ja auttamaan näissä tilanteissa olevia perheitä. Tällä hetkellä köyhyyteen suhtautuminen riippuu valitettavan usein sosiaalityöntekijöiden omasta ajatusmaailmasta ja heidän omista elämäkokemuksistaan (Kallio & Blomberg & Kroll 2011, 262). On tärkeää tiedostaa, että jotkut perheet joutuvat kohtaamaan köyhyyttä yhteiskunnassamme töissä käymisestä huolimatta, ja tämän seikan tiedostaminen auttaa huomaamaan ne perheet.

Suomessa on köyhyyttä tutkittu jatkuvasti erilaisista näkökulmista. Köyhyys aiheena ei kuitenkaan ole käsitelty loppuun vaan se on jatkuvasti ajankohtainen aihe niin Suomessa kuin muissakin Euroopan maissa. (Eskelinen & Sironen 2017, 1.) Runsaista köyhyystutkimuksista huolimatta on töissä käyvien köyhyyttä hyvän toimeentulon maissa alettu tarkemmin tutkimaan vasta 2000-luvulla. Edelläkävijänä ovat angloamerikkalaiset tutkimukset, joissa 1990-luvulla nostettiin esille tosiasia siitä, että palkkatöissä käyminen ei aina suojaa köyhyydeltä. (Airio & Niemelä 2004, 64.) Tutkimuksista saadun tiedon tulisi johtaa siihen, että päättäjät tekisivät köyhyyttä poistavia päätöksiä sekä pyrkisivät vaikuttamaan parantavasti näiden ihmisten arkeen ja edistämään eri köyhyysryhmien asemaa yhteiskunnassamme.

Tässä Pro gradu -tutkielmassa tarkastelen yhden aikuisen lapsiperheen kokopäivä- tai osa-aikatyössä käyvän aikuisen kokemuksia köyhyydestä. Aineisto on kerätty vuonna 2015 kirjoituskutsuna ja julkaistu vuonna 2019. Kirjoituskutsuun vastanneiden kirjoitukset ovat kuvauksia pienituloisten töissä käyvien aikuisten arjesta. Vaikka aineiston keräämisestä on kulunut aikaa, on aihe edelleen erittäin ajankohtainen, sillä töissä käyminen ei takaa riittävää toimeentuloa. Kirjoitukset antavat tietoa näiden ihmisten arjesta, työhistoriasta sekä elämänlaadusta. Kirjoituksissa näkyviin tulevat köyhyyden vaikutukset jokapäiväiseen elämään, kuten huoli rahan riittävyydestä, köyhyyden

vaikutus henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin, perhe-elämän haasteisiin ja kulutusmahdollisuuksiin erityisesti vapaa-ajalla.

Valitsin aineistosta sellaisten aikuisten köyhyyskokemukset, jotka asuvat yksin ja joilla on tai on ollut lapsia huolehdittavana. Tämän vuoksi pidän myös tärkeänä sivuta lapsiperheköyhyyttä sekä lapsiköyhyyttä, sillä lapsiperheessä lapset eivät voi olla itsensä elättäjiä ja heidän aineellinen hyvinvointinsa on sidoksissa heidän vanhempiinsa. Hakovirta (2007) kirjoittaa, että yhden aikuisen perheessä lasten taloudellisesta hyvinvoinnista ja hoivasta vastaa pääsääntöisesti lasten kanssa asuva vanhempi. Yhden aikuisen lapsiperheen taloutta on helpotettu erilaisilla tuilla, jotka eivät ole verrattavissa toisen aikuisen palkkatuloihin. Suomen palvelujärjestelmässä kohdellaan perheitä samalla tavalla riippumatta siitä, onko perheessä yksi vai kaksi aikuista. Esimerkiksi Suomeen verrattuna Norjassa yksinhuoltaja saa riittävää rahallista tukea alle 3-vuotiaan kotona hoitamisesta. Isossa-Britanniassa taas voi olla ilman työvelvoitetta hoitamassa toimeentulotuella kotona jopa lasta 16-vuotiaaksi asti. (Hakovirta 2007, 138.)

Yhden aikuisen lapsiperheet ovat olleet köyhyystilastoissa esillä jatkuvasti, ja heidän tilansa tulee huononemaan entisestään hallituksen kaavailemien tukileikkauksien vuoksi. Oletuksena on, että töissä käyminen ja köyhyys eivät kuulu yhteen. Tämän tutkimuksen kautta haluan tuoda esille ne aikuiset, jotka antavat töissä käymällä panoksensa yhteiskuntaan ja vastaavat lasten arjesta pääsääntöisesti yksin, mutta siitä huolimatta elävät jatkuvassa köyhyudessa. Vaikka tämä ryhmä ei ole merkittävän suuri, on mielestäni erittäin tärkeää tutkia juuri sellaisten ihmisten arjen haasteita ja tuoda heidän äänensä kuuluviin.

2 TUTKIMUSKOHTEENA KÖYHYYS

Köyhyyden laajan käsitteen vuoksi sen määrittelemiseen ei ole vain yhtä tapaa. Yleisin käytettävissä oleva tapa määritellä köyhyyttä on jako absoluuttiseen ja suhteellisen köyhyyteen. (Kallio & Hakovirta 2020, 9.) Absoluuttisessa köyhyydessä on kyse siitä, että rahat ja tarvikkeet eivät riitä ihmisen perustarpeisiin ja niiden tyydyttämiseen. Absoluuttista köyhyyttä esiintyy pääsääntöisesti kehitysmaissa. Suhteellisessa köyhyydessä taas on kysymys siitä, että ihmisen tulot eivät riitä sellaiseen elämään, mitä pidetään normaalina siinä ympäröivässä yhteiskunnassa, missä ihminen asuu. (Kangas & Ritakallio 2008, 3.)

Omaa elämää verrataan yleensä siihen yhteiskuntaan, missä asutaan. Hyvinvointivaltiossa, kuten Suomessa, köyhyyskokemukset liittyvät usein aineellisiin ja kokemuksellisiin asioihin. Vaikka perustarpeet tuleekin tyydytettyä, jättää jatkuvassa eriarvoisessa asemassa eläminen jälkensä ihmiseen. Huono taloudellinen tilanne saattaa hallita ihmisen koko elämää ja olla jatkuvasti mielessä. Taloudellinen epävarmuus pitkäkestoisesti on hyvin raskas taakka kannettavaksi läpi elämän ja vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin laaja-alaisesti.

2.1 KÖYHYYS HYVINVOINTIVALTIOSSA

Hyvinvointivaltioissa, kuten Suomessa, puhutaan pääsääntöisesti suhteellisesta köyhyydestä (Kallio & Hakovirta 2020, 9). Suhteellista köyhyyttä kuvaillaan sosiaalisesti syrjäytymiseksi siinä yhteiskunnassa, missä ihminen asuu ja elää, eikä tällöin ihminen ei voi olla aktiivinen yhteiskunnan jäsen. Ihminen ei voi elää sellaista elämää, mitä suurin osa ympärillä olevista ihmisistä elää ja pitää normaalina. Suhteellinen köyhyys saattaa rajoittaa yksilön mahdollisuuksia harrastaa, ylläpitää sosiaalisia suhteita, kokea kulttuurisia elämyksiä, osallistua vapaa-ajan aktiviteetteihin ja pukeutua tietyn tyylin mukaisesti. (Therborn 2014, 30; Lemetyinen 2014, 105–106.)

Täysin relevanttia köyhyysmittaria ei ole vielä keksitty, ja parhaan tuloksen köyhyyttä mitattaessa saa käytettäessä montaa eri mittaria samaan aikaan (Airio & Niemelä 2004, 70). Suomessa suhteellisen köyhäksi määritellään ne kotitaloudet, joiden tulot jäävät alle 60 prosenttiin yhteiskunnan puolen väestön keskituloista. Kotitalouksilla ei ole riittävästi varallisuutta monipuolisen elämän toteuttamiseen. Mittaamalla suhteellista köyhyyttä ei saada tietoa tarkkaa tietoa siitä, jääkö kotitalous kauaksi köyhyysrajasta ja onko kotitalouden köyhyys jatkuvaa vai väliaikaista. (Karvonen & Salmi 2016, 7.)

Köyhyyteen johtaneita syitä on useita. Riskialttiutta joutua köyhäksi tuovat esimerkiksi työttömyys, pitkäaikaissairaudet, puutteellinen koulutus ja lapsuudesta saakka koettu köyhyys. Köyhyyden taustalla onkin usein ylisukupolvista köyhyyttä. Lapsuudessa koettu köyhyys saattaa näkyä aikuisuuden toimeentulossa ja elämässä tehdyissä valinnoissa. (Eskelinen & Sironen 2017, 30.) Yleisesti oletetaan, että köyhyys ei koske työssä käyviä ihmisiä, vaan se on työttömien ongelma. Tämän vuoksi edelleen oletetaan, että paras keino suojautua köyhyydeltä on työllistyminen, ja tämän vuoksi monessa yhteiskunnassa panostetaan työttömyyden vähentämiseen. (Airio & Niemelä 2004, 64–65, 74.)

Köyhyyttä esiintyy kuitenkin myös työssäkäyvien keskuudessa, sillä moni ala on matalapalkkainen eikä palkalla pärjää taloudellisesti varsinkaan monessa isommassa kunnassa, joissa asumiskustannukset ovat hyvin korkeat (Roivainen & Heinonen & Ylinen 2011, 25). Euroopassa köyhäksi määritellyistä ihmisistä noin 44 prosenttia saa tulonsa työtä tekemällä, ja myös Suomessa työssäkäyvien köyhyys on lisääntynyt 2000-luvulla. Syitä tähän ovat hintojen nousut sekä matalapalkkaiset alat. Lisäksi yhtenä syynä ovat määräaikaisten työsuhteet tai osa-aikatyöt. (Airio & Niemelä 2004, 64–68.)

Tilastollisesti Suomessa palkkatyössä olevien köyhyys ei näyttäydy yhteiskunnan näkökulmasta ongelmallisena. On kuitenkin tiedostettava, että palkkatyössä on niitä ihmisiä, jotka elävät työssä käymisestä huolimatta köyhyydessä. Suurin riski altistua köyhyydelle työssä käymisestä huolimatta on yksinhuoltajilla. Yksin asuvan aikuisen lapsiperheessä haasteina ovat palkkatyön ja lapsista huolehtimisen yhteensovittaminen sekä kaikista kustannuksista yksin vastuussa oleminen. (Airio & Niemelä 2004, 74, 76.) Tässä tilanteessa voi jopa puhua kroonisesta köyhyydestä, josta ei ole

ulospääsyä, ja vaikka yhteiskunnassa olisi näkyvissä myönteistä kehitystä köyhyyden vähentämiseksi, jää tämä ryhmä sen ulkopuolelle (Ohisalo 2017, 23).

Tasavertaisuutta hyvinvointivaltiossa tuo se, että monet palvelut ovat kaikkien saatavilla (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 344). Köyhyys koskettaa kaikkia ikäluokkia sukupuolesta riippumatta. Jokaisen ihmisen tarina on erilainen, ja näin ollen köyhyyden syytkin ovat jokaisen ihmisen kohdalla erilaisia. Köyhyyden vaikutukset näkyvätkin usein niissä ihmisen elämän osa-alueissa, joista jokainen on itse vastuussa. Köyhyyden vaikutukset ovat hyvin konkreettisia. Köyhyys pakottaa ihmisen luopumaan monista hyvinvoinnin kannalta olennaisista asioista ja olemaan huolehtimatta itsestään jollakin muulla tavalla. (Roivainen & Heinonen & Ylinen 2011, 9, 25, 48, 71.) Ihminen saattaa kokea häpeän tunnetta siitä, ettei kykene elämään yhteiskunnan toivomalla tavalla (Krok 2009, 15).

Erityisesti köyhien ihmisten eriarvoisuus korostuu vapaa-ajalla. Köyhyyttä kokevat jäävät monien kokemusten ulkopuolelle, ja maksukyvyttömyyden takia heidän elinympäristönsä on kapeampi. Maksulliset harrastukset, aktiviteetit ja vapaa-ajanvietto muiden kanssa ovat vähäisiä tai kokonaan poissuljettuja. Lomamatkat tai ravintolassa käynnit ovat myös rajoitettuna. Monet köyhänä elävät unelmoivat juuri erilaisista vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuuksista tai kulttuurisista kokemuksista, kuten teatterissa tai konsertissa käymisestä. (Roivainen ym. 2011, 48, 71; Hakovirta & Rantalaiho 2011, 344.) Taloudelliset haasteet voivat vaikuttaa myös ihmissuhteisiin negatiivisesti. Esimerkiksi huonon taloudellisen tilanteen vuoksi ei pystytä kutsumaan ketään kylään, sillä ei ole varaa tarjota ruokaa, tai esimerkiksi perhejuhliin osallistuminen jää välistä matkustuskustannuksien vuoksi. Köyhyys saattaa myös estää itsensä toteuttamisen ja omien arvojen mukaisen elämäntyylin. (Kivipelto & Saikkonen 2018, 29, 59–61.)

2.2 LAPSIPERHEKÖYHYYS

Lapset eivät pysty oman ikänsä vuoksi suojelemaan itseään tai pitämään huolta itsestään. Perusoikeudet kuuluvat myös lapsille. Julkisen vallan on valvottava sitä, että lapset voivat elää

Suomessa turvallisessa ympäristössä, missä heillä on mahdollisuus ikätasoisesti kasvaa ja kehittyä. Suomessa tasavertaisuutta tuo lapsille ilmainen terveydenhuolto, hammashoito sekä perusopetus. Lisäksi Suomessa tasavertaisuutta lapsille tuo myös ilmainen kouluruoka. (Husa & Pohjalainen 2015, 203.) Tästä huolimatta kaikkien lapsiperheiden eikä sitä myötä lasten elämänlaatu ole tasavertaista (Kallio & Hakovirta 2020, 79).

Maailman väestöstä alle 18-vuotiaita on 37 prosenttia. Kehitysmaissa asuvat lapset ovat köyhimpiä ja he saattavat kokea absoluuttista köyhyyttä. (Shamrova & Lampe 2020, 2.) Hyvinvointivaltiossa lapsiperheköyhyydessä on kyse lähinnä aineellisesta köyhyydestä, joka vaikuttaa lapsen elämän eri osa-alueisiin (Karvonen & Salmi 2016, 7). Aineellinen köyhyys on yhteydessä lapsen sosiaalisiin, psykologisiin, fyysisiin ja kulttuurisiin kokemuksiin saattaen rajoittaa lapsen kehitystä (Andersen & Meiland 2019, 95).

Euroopassa lapsiköyhyys pysyi samana vuosien 2008–2018 välisenä aikana, mikä tarkoittaa sitä, että joka viides lapsi eli Euroopassa köyhyydessä (Lindroos & Sirniö & Vaalavuo 2021, 3). Suomessa lapsiköyhyys oli vuonna 2007 korkeimmillaan, ollen tällöin 13,9 prosenttia. Vuosina 2008–2012 lapsiköyhyys laski hieman, mutta pysyi edelleen 10 prosentin yläpuolella. Vuonna 2013 lapsiköyhyys lähti uudestaan tasaiseen kasvuun saavuttaen jälleen 13,9 prosenttia vuonna 2017. (Kallio & Hakovirta 2020, 48.) Vuonna 2021 noin 12 prosenttia kaikista Suomessa asuvista lapsista asui pienituloisessa perheessä (Itla 2023).

Valtaosa Suomen lapsiperheistä voi hyvin, mutta on kuitenkin huomioitava ne perheet, jotka eivät voi hyvin. Suomen perusturva ei tällä hetkellä vastaa monella osa-alueella ihmisten elämäntilanteiden tarpeisiin, esimerkiksi asumiskustannukset ovat kohtuuttomia ja lapsiperheiden tuet aivan liian alhaiset verrattuna hintojen nousuun. Ne ihmiset, joilla on jo muutenkin taloudellisesti tiukkaa, ovat joutuneet pärjäämään vielä pienemmällä tuella. Monia tukia on leikattu viime vuosina, kuten esimerkiksi asumistukea, lapsilisiä ja lastenhoidon tukea. (Jokinen & Juhila 2008, 65–67.) Erityisen huolestuttavana lapsiperheköyhyys näkyy Suomessa maahanmuuttajataustaisissa perheissä, yhden aikuisen perheissä sekä suurperheissä. Esimerkiksi yhden aikuisen lapsiperheissä oleva köyhyysriski on kaksinkertainen verrattuna kahden aikuisen lapsiperheisiin. Yhden aikuisen lapsiperheissä asuu kolmannes kaikista Euroopassa asuvista lapsista. (Lindroos & Sirniö & Vaalavuo 2021, 1, 3–4.)

Lapsiköyhyyttä mitataan tuloköyhyyden mittarilla, kuten muutakin köyhyyttä. Kyseinen mittaamuoto ei kuitenkaan anna relevanttia tietoa lasten elinoloista ja on sen vuoksi puutteellinen. (Lindroos & Sirniö & Vaalavuo 2021, 5.) Tuloköyhyyden mittari ottaa huomioon vain perheen kokonaistulot, mutta jättää huomioimatta kotitalouden asumiskustannukset, säästöt, velat ja muut mahdolliset pakolliset menot. Lisäksi eri tulotasoissa olevissa kotitalouksissa voi lapsiin kohdistettu materian määrä vaihdella paljon, eikä tällainen mittaustapa myöskään kerro sitä, miten käytetyt varat ja hankitut materiaalit jakautuvat perheen sisällä. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 9.)

Lasten köyhyyden tarkasteluun tulisi sisällyttää arvio aineellisesta köyhyydestä ottamalla huomioon lapsen omat kokemukset. Vaikka lapsi ei kuuluisi tilastollisesti kotitalouteen, joka on määritelty köyhäksi, voi hän siitä huolimatta kärsiä aineellisesta köyhyydestä. Tämän vuoksi lasten köyhyyden tarkastelu aineellisen köyhyyden kautta tuo esille myös tilastojen ulkopuoliset köyhyyttä kokevat lapset. Aineellisen hyvinvoinnin lisäämisen on todettu parantavan lasten lapsuutta luomalla lapsille tasavertaisempaa elämää samanikäisten keskuudessa. (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 342; Shamrova & Lampe 2020, 3.)

Kangas ym. (2008) esittävät yhdeksi lapsiköyhyyden tarkastelun keinoksi arvioida lapsiköyhyyttä huomioimalla lapsen omaa mielipidettä ja kokemusta siitä, tuntee ko hän itsensä köyhäksi omassa arjessaan. Shamrova ym. (2020) kirjoittivat, että lapset osaavat hyvin arvioida omaa sen hetkistä elämäänsä sekä määritellä heille tärkeitä arjen aineellisia hyödykkeitä. Tämän vuoksi tutkimukset, jotka keskittyvät lasten köyhyyskokemusten tarkasteluun, antavat oikeanlaista tietoa lasten aineellisen köyhyyden kokemuksesta. (Shamrova & Lampe 2020, 2.) Lapsiköyhyyden mittaamisen yksi vaihtoehto on käyttää mittarina materiaalista deprivatiota, jolloin lapsille esitetään heille varta vasten tehtyjä kysymyksiä. Nämä kysymykset huomioivat lapsen kehitystason. Lapset eivät osaa vastata siihen, mitkä ovat kotitalouden tulot ja menot, mutta he osaavat vastata kysymyksiin esimerkiksi liittyen hyödykkeiden puuttumiseen, elinolosuhteisiin ja osallistumisen mahdollisuuksiin. (Kallio & Hakovirta 2020, 19–24.)

Vanhempien koulutus tai työ eivät saisi vaikuttaa lasten lapsuuteen ja elettyyn arkeen. Myöskään perherakenne ei saisi vaikuttaa lasten lapsuuteen taloudellisesta näkökulmasta katsottuna. Päättäjien keskuudessa tulisi olla keskeisenä päämääränä varmistaa tasa-arvoinen elämä kaikille yhteiskunnan

lapsille. Tutkitusti on todettu, että tulotason nousu vaikuttaa vanhempien stressitasoon sitä vähentäen sekä sen myötä positiivisesti lapsen elämän moneen osa-alueeseen. (Stewart 2016, 106, 113.) Erityisen tärkeätä on katkaista köyhyyden kierre, sillä usein lapsuuden elinolot näkyvät aikuisisässä samankaltaisina haasteina, esimerkiksi vanhempien huono taloudellinen tilanne näkyy lasten aikuisuudessa heidän huonona taloudellisena tilanteena. Usein jos lapsuuden perheessä on eletty toimeentulotuen avulla, näkyy se myös omassa aikuisuuden perheessä yhtenä tukimuotona. (Ilmakunnas & Kauppinen & Moisio 2020, 199–201.)

2.3 KÖYHYHDEN VAIKUTUKSET LAPSEN ARKEEN

Joka viides lapsi koki vakavaa aineellista köyhyyttä Euroopassa vuonna 2018. Näissä perheissä ei ole varaa esimerkiksi älypuhelimeen, kodinkoneisiin tai riittäviin asumismukavuuksiin. (Lindroos & Sirniö & Vaalavuo 2021, 6–7.) Suomessa pääsääntöisesti lapsilla on koti, ruokaa, vaatteita ja tavaroita (Harju & Thorød 2011, 2). Lapset kokevat köyhyyden usein oikeanlaisten tavaroiden puuttumisena sillä köyhien lasten tavarat ja vaatteet poikkeavat samanikäisten keskuudessa valitsevasta normistosta. Lapsilta saattaa puuttua vaatteita, joita heidän ikäluokassaan pidetään muotinormistona. Köyhyys voi näkyä myös minimitason vaatimuksien elektroniikan puuttumisena. (Hakovirta & Kallio 2014, 156–159.)

Köyhien perheiden lapsilla on riskinä tulla kiusatuksi erilaisuuden vuoksi, minkä takia köyhien lasten keskuudessa materian puute on merkittävämpää kuin esimerkiksi ruuan puute. Tavaroiden puuttuminen näkyy ikätovereille, ja sen vuoksi heikkoa taloudellista tilannetta pyritään peittelemään erilaisin keinoin. (Ridge 2011, 82; Van der Hoek 2005, 27.) Lasten keskuudessa pidetään hyvin tavallisena oman huoneen, älypuhelimien, tietokoneen, pelikonsolin ja internetin omistamista (Main & Pople 2011, 8). Lapset pyrkivät kaikin keinoin pysymään mukana ikätasoisessa kuluttamisessa verraten omia kulutusmahdollisuuksiaan suhteessa saman ikäisiin. Lasten ikä vaikuttaa merkittävästi heidän kulutustarpeisiinsa, ja monet aineelliset asiat nousevat tärkeiksi kouluiässä. Koulumaailmassa

sosiaaliset tilanteet korostuvat, ja sitä myötä eriarvoisuus ja mahdollinen perheen köyhyys tulevat enemmän näkyviksi alkaen vaikuttaa lasten elämään. (Lemetyinen 2014, 108–109.)

Lapset tarvitsevat rahaa yleensä kavereiden kanssa tehtäville yhteisille ostosreissulle tai pikaruokaravintoloissa syömiseen. Rahaa tarvitaan myös erilaisiin sisäänpääsymaksuihin, kuten esimerkiksi elokuvateattereihin tai sisäleikkipaikkoihin. Köyhien perheiden lasten eriarvoisuus korostuu usein juuri sosiaalisissa tilanteissa ja osallisuuden mahdollisuuksissa. Perheen taloudellinen tilanne on kytköksissä selkeästi lasten käyttörahan saantiin. Köyhien perheiden lapset saavat käyttörahaa harvoin tai eivät saa sitä ollenkaan. (Haanpää & Roos 2015, 73.)

Tietotekniikan omistaminen on nykyisin kytköksissä lapsen sosiaaliseen elämään. Puhelin on oiva esimerkki tästä, esimerkiksi jos lapsella ei ole älypuhelin, jää hän monen sosiaalisen tilanteen ulkopuolelle. Puhelinta käytetään myös moneen muuhun vapaa-ajan tekemiseen, kuten esimerkiksi musiikin kuunteluun, ohjelmien katsomiseen ja pelaamiseen. Vapaa-ajalla merkittävää tekemistä lasten keskuudessa ovat pelikonsolilla pelaaminen ja sosiaalisen median käyttäminen. Tämän vuoksi internetiin pääsy on lasten keskuudessa erittäin tärkeää, jotta kavereiden kanssa pystyy olemaan yhteydessä. (Haanpää & Roos 2015, 74, 87; Hakovirta & Rantalaiho 2012, 45–49.)

Merkkivaatteet ovat lasten keskuudessa varakkuuden merkki. Oikeanlaisten vaatteiden puute laittaa lapset eriarvoiseen asemaan muiden ikäisten keskuudessa sekä vaikuttaa merkittävästi lapsen itsetuntoon. Köyhien perheiden lapsilta saattavat puuttua myös ehjät ja säänmukaiset vaatteet, mikä estää lasta leikkimästä ulkona erilaisilla säillä. Suomessa on neljä vuodenaikaa, joiden aikana sääolot vaihtelevat paljon. Sopivien ulkovaatteiden ostoon perhe voi tarvita rahaa lasten kasvun takia muutamankin kerran vuodessa, mikä vie köyhän perheen budjetista suuren osan ja tällöin perhe joutuu tinkimään jostain muusta. (Hakovirta, & Rantalaiho 2012, 58, 81–83.)

Köyhien perheiden asunto sijaitsee usein alueella, joihin heillä on varaa. Alueelta voi puuttua leikkikenttä tai ympäristö on vaarallinen. Asunto voi olla liian pieni perheen tarpeisiin. Koti voi olla huonokuntoinen, eikä siellä mahdollisesti ole riittävästi huonekaluja ja sisustuselementtejä. Köyhien perheiden lapset jakavat huoneen usein sisaruksien kanssa. (Andersen & Meiland 2019, 97; Ridge 2011, 78.) Lapset pitävät omaa tilaa tai huonetta välttämättömänä, jotta he voivat kutsua kavereitaan

kylään ja voivat keskittyä koulutehtäviin rauhassa. Lisäksi ilman omaa tilaa voi olla vaikea rauhoittua eikä ole yksityisyyttä. Tämä saattaa heijastua lapsen toimintakykyyn ja keskittymiseen, mikä taas voi näkyä nukkumisen ja opiskelun vaikeutena. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 52; Harju, & Thorød 2011, 10.)

Köyhien perheiden lasten ruokavalio voi olla usein yksipuolista, kuten puuroa, keittoa tai pasta. Pahimmassa tapauksessa lämmin ateria jää väliin, ja se korvataan muroilla tai kekseillä. Hedelmät ja vihannekset voivat olla perheen budjetille kalliita, joten niitä syödään harvoin. Ruoka on usein se, mistä on helpoin säästää, sillä esimerkiksi laskuja ei voi jättää maksamatta, mutta ruokakaupassa kalliimmat tuotteet voi jättää ostamatta. (Andersen & Meiland 2019, 97; Van der Hoek 2005, 25.) Aina ruokaa ei ole riittävästi saatavilla, mikä tarkoittaa sitä, että lapselle voi jäädä nälkä. Niissä Euroopan maissa, joissa on tarjolla ilmainen kouluruoka, on köyhien lasten ravinnon saanti helpottunut. Vaikeudet ruuan saamisessa näkyvät usein loma-aikoina, kun kouluruokaa ei ole saatavilla. (Lemetyinen 2014, 106–107; Knight & O’Connell & Brannen 2011, 4.)

Köyhät lapset viettävät varakkaisiin lapsiin verrattuna aikaa enemmän kotona katsomalla televisiota tai pelaamalla tietokonepelejä. Köyhyysvaikutukset näkyvätkin lasten ajan vietossa erityisesti juuri vapaa-ajalla, kun ilman rahaa ei pääse kokemaan haluamia asioita. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 65–67.) Sosiaalinen ympäristö saattaa rajoittaa vain koulupäivään, kun vapaa-ajalla lapsella ei ole harrastuksia. Lapsi ei myöskään pääse osallistumaan muihin kavereiden yhteisiin tekemisiin, joihin tarvitaan rahaa. Lomalla vietetty aika on usein oleskelua kotona, sillä vähävaraisten perheiden lapset eivät pääse lomamatkoille, vaan kuulevat niistä muilta lapsilta. (Harju & Thorød 2011, 5; Redmond 2009, 8). Lapsi ei voi keskustella ikätovereidensa kanssa esimerkiksi matkustelusta tai elokuvissa käymisestä, jos hänellä ei ole mahdollisuutta kokea niitä. Verrattuna varakkaiden perheiden lapsiin voi köyhän perheen lapsella olla puutteellista elämäkokemusten osalta. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 87; Van der Hoek 2005, 28.)

Harrastusmahdollisuuden vaikuttaa perheen toimeentulo, minkä vuoksi taloudellisesti heikommassa asemassa elävät lapset harrastavat vähemmän kuin taloudellisesti paremmassa tilanteessa elävät lapset. Kalliit harrastuskustannukset ovat usein harrastamisen aloittamisen esteinä. Esimerkiksi ratsastus tai jääkiekko saattaa olla monen lapsen unelma, mutta sellainen on liian kallista perheen

talouden vuoksi. (Haanpää & Roos 2015, 90.) Harrastus antaa lapselle mielekästä tekemistä vapaa-ajalle, minkä lisäksi se tarjoaa lapselle yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ystäviä. Harrastus saa aikaiseksi hyvän olon tunteen, se voi kohottaa lapsen itsetuntoa, sekä harrastuksesta voi mahdollisesti saada tulevaisuudessa ammatin. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, 55.)

2.4 TYÖSSÄKÄYVÄT KÖYHÄT

Hyvinvointivaltioissa, kuten Suomessa, on köyhyys koskenut pitkälti työttömiä ihmisiä. Köyhyysriskin vähentämiseen onkin panostettu työpaikkojen lisäämisellä. Suomessa palkkatöissä olevien köyhyys ei ole vielä merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. (Airio & Niemelä 2004, 64, 72.) Oletuksena on, että töissä käyvän ihmisen ei tulisi kokea köyhyyttä. Euroopan maihin on kuitenkin termi ”in work poverty” palannut 2000-luvulla takaisin. (Andreb & Lohmann 2008, 1.) Moni työssäkäyvä joutuu taatakseen perheelleen riittävän toimeentulon yhä useammin nojautumaan yhteiskunnan tukiin. Monia tukijärjestelmiä ei ole kuitenkaan suunniteltu niin, että ne huomioisivat töissä käyvien ihmisten haasteet. (Näätänen 2023, 7–9.) Tukiin turvautuminen tarkoittaa sitä, että monella alalla palkka ei ole riittävä verrattuna yhteiskunnan normeihin, mikä kertoo yhteiskunnan perusrakenteissa olevasta vakavasta ongelmasta. (Näätänen 2023, 7; Airio & Niemelä 2004, 76).

Suurimmaksi syyksi työssäkäyvien köyhyydelle on katsottu olevan työmarkkinoilla olevien palkkataso, joka ei riitä perheen tarpeisiin, esimerkiksi hintojen nousun vuoksi. Keskituloiset vakinaiset ja kokoaikaiset työpaikat ovat vähentyneet, ja tilalle ovat tulleet matalapalkkaiset osa-aikatyöt sekä määräaikaiset työsuhteet, joita ketjutetaan. Työmarkkinoilla töihin sitouttaminen on selkeästi vaikeutunut, ja työuralla edistyminen on haasteellista ja hidasta. Toisena haasteena on koulutusta vastaavien työpaikkojen puuttuminen, sillä korkea koulutuskaan ei takaa aina töitä tai riittävää tulotasoa. (Andreb & Lohmann 2008, 1–2; Hakovirta 2007, 138.)

Töissä käyvien köyhyys on sidoksissa usein juuri yhteiskunnan rakenteisiin, eikä liity ihmisen omaan toimintaan tai valintoihin. Ihminen ei voi esimerkiksi vaikuttaa mataliin palkkoihin tai vakituisen

työn saatavuuteen. (BlomBerg & Kallio & Kroll 2010, 590.) Töissä käymisestä huolimatta riskiä köyhyyteen kokemiseen lisäävät alle 25 vuoden ikä, alhainen koulutus, yksinhuoltajuus, maahanmuuttajatausta, yksin asuvat sekä kahden aikuisen perheissä suurperheet. (Näätänen 2023, 8; Airio & Niemelä 2004, 67–68.)

Työssäkäyviksi määritellään sellaiset henkilöt, jotka pääsääntöisesti tekevät töitä joko kokopäiväisesti tai osa-aikaisesti. Töissä käyviksi köyhiksi määritellään ne, joiden tulot jäävät alle Eurostatin määrittelemän 60 prosentin mediaanitulon töissä käymisestä huolimatta. Töissä käyvät köyhät eivät voi elää yhteiskunnassa samalla tavalla kuin suurin osa kansalaisista, sillä heillä ei ole esimerkiksi ostovoimaa hyödykkeiden hankkimiseen. Usein näiden henkilöiden kohdalla puhutaan pitkittyneestä palkkaköyhyydestä, mihin on erittäin vaikeaa löytää ulospääsyä. (Näätänen 2023, 8–9.)

Suomessa on noin 300 000–400 000 pienipalkkaisissa töissä käyvää työntekijää, jotka eivät tule toimeen pelkällä tienaamallaan palkalla. Erittäin merkittävässä köyhyydessä näistä henkilöistä elää noin 100 000 henkilöä. Nämä henkilöt eivät pärjäisi taloudellisesti ilman yhteiskunnan tukia. Lähivuosina tällaisten kotitalouksien määrä tulee kasvamaan, ja ennestään jo heikossa asemassa olevien tilanne heikentymään. (Näätänen 2023, 7.)

Yksi merkittävä riski köyhyydelle on kotitalouden rakenne. Yhden aikuisen lapsiperheessä köyhyysriski kasvaa merkittävästi. Lisäksi naiset ovat usein niitä, jotka ovat töissä matalapalkkaisilla aloilla. (Airio & Niemelä 2004, 72–74.) Vuonna 2021 oli Suomessa yhteensä 553613 lapsiperhettä, mistä yhden vanhemman perheitä oli 23 %. Näistä perheistä 85 %:ssa äiti toimii lähivanhempana (SVT, 2021). Yhden aikuisen lapsiperheessä haasteena voi olla myös lapsiperheen arjen yhteensovittaminen työn kanssa, mikä esimerkiksi saattaa vaikeuttaa työn tekoa kokopäiväisesti tai vuorotyön teko on mahdotonta.

Hyvinvointivaltioissa pääsääntöisesti oletetaan, että perheissä on kaksi aikuista, jotka vastaavat perheen tuloista. Kahden työtä tekevän aikuisen lapsiperheessä köyhyysriski on hyvin pieni. (Airio & Niemelä 2004, 65.) Kaikilla perheillä ei myöskään ole sukulaisia auttamassa tai sukulaiset asuvat kaukana, minkä vuoksi yhden aikuisen lapsiperheelle on merkittävänä tukena yhteiskunnan järjestelmät, esimerkiksi päivähoitojärjestelmän laajuus ja saatavuus. (Hakovirta 2007, 139, 141.)

3 LAPSIPERHEKÖYHYYS, MARGINALISAATIO JA SOSIAALITYÖ

Jokinen (2004) kirjoittaa, että tarkasteltaessa köyhyyttä marginalisaation näkökulmasta keskittyy tarkastelu enemmän ihmisten omiin kokemuksiin eikä ainoastaan taloudelliseen tulotasoon. Marginalisaation näkökulman kautta tavoittelen ymmärrystä siitä, minkälaisia kokemuksia köyhyydestä on työssäkäyvillä vanhemmilla yhden aikuisen lapsiperheissä, minkälaisia tunteita he kokevat ja missä elämän osa-alueilla he ovat ”reunoilla”, eli poikkeavassa tilanteessa normaaliin tilanteeseen verrattuna. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna koen tärkeänä tarkastella köyhyyden syitä, joita nämä perheet kohtaavat työssä käymisestä huolimatta. Tutkimuskohteena olevat perheet ovat ajautuneet kyseiseen marginaaliin, ja ulospääsy sieltä on varsin haasteellista yhteiskunnan rakenteiden vuoksi.

Sosiaalityössä kohdataan erilaisia ihmisiä ja perheitä. Erilaisia perheitä on ydinperheen lisäksi monenlaisia, kuten yksinhuoltajaperheitä, uusioperheitä tai kahden samaa sukupuolta olevan aikuisten perheitä. Lisäksi on monikulttuurisia perheitä, joissa toinen vanhempi on kotoisin muualta kuin Suomesta, sekä perheitä, jotka ovat tulleet Suomeen esimerkiksi pakolaisina. Perhemuoto ei yksinään välttämättä ole yhteydessä sosiaalityön tarpeeseen, vaan sosiaalityön tarve on jokaisen sitä tarvitsevan perheen kohdalla erilainen. Salmi ym. (2012) kirjoittavat, että perheitä koettelevat esimerkiksi vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat tai taloudellinen epävarmuus, mikä saattaa heikentää vanhempien jaksamista ja sitä myötä heidän voimavarojaan tukea lapsia heidän kasvussaan ja kehityksessään. Varhaiskasvatuksella ja koululla sekä perheille suunnatuilla palveluilla on merkittävä rooli perheiden hyvinvoinnille. Palvelujen leikkauksista eniten kärsivät usein vähävaraisten perheiden lapset.

3.1 KÖYHYYS MARGINALISOI

Töissä käyvien köyhyyttä voidaan kuvailla marginalisaation käsitteen näkökulmasta. Marginalisaatio on voimakkaasti kytköksissä syrjäytymisen käsitteeseen. Marginaalissa elävä ihminen on jossain elämän osa-alueella poikkeavassa tilanteessa suhteessa yhteiskunnassa vallitsevaan normiin. Marginaalissa olemista on kuvattu myös rajalla olemisena, ollaan sisäpuolella rajaa, mutta ei kuitenkaan siinä keskiössä, mitä pidetään normaalina. (Juhila 2002, 13; Helne 2002, 22.)

Reunalla oleminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei ihminen olisi yhteiskunnan aktiivinen jäsen, vaikka jollain elämän osa-alueella tilanne ei olekaan normaali. Jokainen ihminen on asettunut yhteiskunnan toiminnassa eri kohtaan, ja tämän vuoksi on hyvin vaikeaa arvioida sitä, kuinka lähellä jotakin rajapintaa ihminen on. Joku ihminen voi myös elää kahden luokan rajalla. Töissä käyvä köyhä antaa oman panoksensa yhteiskunnalle työtä tekemällä, mutta hänellä ei ole mahdollisuuksia kuluttamiseen. Tämän vuoksi hän voi kokea elämän jollain tavalla vähäarvoisemmaksi verrattuna muihin samassa yhteiskunnassa oleviin. (Helne 2002, 23–25.)

Yhteiskunnan tavoitteena on luoda ihmisille sellaisia reittejä, joiden avulla he pääsisivät pois marginaaleista tai ainakin lähemmäksi sitä keskiötä, mitä suurin osa yhteiskunnan jäsenistä tavoittelee. Tämän vuoksi hyvinvointivaltioissa marginalisaation tutkiminen on ajankohtaista, jotta tähän tavoitteeseen päästään. Sosiaalityön keskiössä on ihmisten auttaminen ja heidän elämänsä parantaminen. Sosiaalityö on sidoksissa marginaaleissa oleviin ihmisiin. Ihmisten kokemusten tutkiminen marginalisaation kautta on myös hyvin relevantti tapa tutkia köyhyyttä. (Juhila 2002, 7, 13.)

Helne (2002) kirjoittaa, että marginalisaatio viittaa reunalle ajamiseen ja ajautumiseen, esimerkiksi tutkimuskohteena olevien työssäkäyvien yhden aikuisen lapsiperheissä aikuisen kohdalla yksinhuoltajuus ei ole välttämättä valinta, vaan pakko. Heidän valintansa ei myöskään välttämättä ole yksin lapsista huolehtiminen, työn ja arjen yhteensovittaminen tai matalapalkkainen työ. Tutkimukseni kohderyhmä kuuluu työssäkäyvinä ihmisinä yhteiskunnan rakenteisiin tärkeänä osana, mutta kulutus- ja kokemusnäkökulmasta katsottuna he ovat marginalisaatiossa kokien vapaa-ajalla huonommuutta ja erilaisuutta. Yksinhuoltajuus ja taloudellinen tilanne asettaa heidät eriarvoiseen

asemaan yhteiskunnan normeihin verrattuna. Syrjäytyminen kuvaa yleensä ihmisen epäonnistumista, vaikka marginalisaatiossa olemisen jollain osa-alueella ei tarkoita sitä, että se koskisi ihmisen koko elämää. Työssäkäyvät yhden aikuisen lapsiperheiden vanhemmat ovat monessa asiassa yhteiskunnan näkökulmasta keskiössä, sillä he ovat esimerkiksi työssäkäyviä aikuisia ja vanhempia.

Baines ym. (2022) kirjoittavat, että marginalisaation valuminen ei välttämättä johdu vain yhdestä asiasta, vaan siihen ovat johtaneet monet syyt ja elämäntarinan kulut. Ihmisen elämään tilanteeseen on voinut vaikuttaa hänen lapsuutensa, valintansa, kohtalonsa tai jopa etninen taustansa, hänen koulutuksensa, sairautensa tai muut elämässä eteen tulleet asiat. Vaikka ihminen on jollain elämänsä osa-alueella poikkeuksellisessa tilanteessa, se ei tarkoita sitä, ettei hänellä olisi elämässään asioita, joissa hän ei olisi hyvä tai joista hän ei nauttisi. Mäkinen (2008) tuo esille sen, että marginalisaation tutkimuksessa on hyvin merkittävää ihmisen oma kokemus siitä, vaikuttaako köyhyys hänen koko elämäänsä tai vain tiettyihin asioihin. Merkittävää on myös se, kuinka paljon näiden ihmisten elämä poikkeaa yhteiskunnan normista ja minkälainen heidän asemansa on yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna. Koetun köyhyyden tutkiminen tuo esille ihmisen ja yhteiskunnan välisiä suhteita ja niiden merkitystä.

Baines ym. (2022) kirjoittavat, että yksinelävien matalapalkkaisten osalta marginaalissa eläminen tarkoittaa yhdestä näkökulmasta katsottuna sosiaalisista tilanteista ja vapaa-ajan tekemisistä poisjäämistä taloudellisten syiden vuoksi. Tämän voi tulkita niin, että yhden töissä käyvän aikuisen lapsiperheissä matalapalkkaisuus asettaa tämän kohderyhmän suurempaan marginalisoitumisen riskiin. Haanpää ym. (2015) kirjoittavat, että yhden työssä käyvän aikuisen lapsiperheiden lapset harrastavat huomattavasti harvemmin verrattuna kahden työssä käyvän aikuisen lapsiperheisiin. Tämä kertoo siitä, että marginalisoituminen koskee myös perheen jälkikasvua ja vaikuttaa heidän sosiaaliseen elämäänsä sekä vapaa-ajan viettoonsa. Tämän vuoksi näillä lapsilla, jotka kokevat lapsuudessaan vanhempiensa tilanteen vuoksi marginalisoitumista ja eriarvoisuutta, on iso riski tulla aikuisiässään myös marginalisoiduksi. Yhteiskunnan rakenteet ovat hyvin merkittävässä asemassa ylisukupolvisen köyhyyden kierteen katkaisemisessa tukemalla lapsiperheitä niiden tarvitsemilla tukitoimilla.

Baines ym. (2022) kirjoittavat, että marginalisoitumisen ehkäiseminen keskittyy usein yksilöön eikä yhteiskunnan rakenteisiin. Minun tutkielmani kohderyhmänä olevien työssä käyvien yhden aikuisen lapsiperheiden kohdalla on kysymys enimmäkseen yhteiskunnan rakenteellisista haasteista eikä niinkään yksilön haasteista. Kohderyhmän aikuiset ovat palkkatyössä, mikä kertoo heidän aktiivisesta toiminnastaan ja tämän lisäksi he ovat vanhempia, jotka ovat pääsääntöisesti yksin vastuussa lapsistaan ja taloudestaan. He ovat aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, jotka antavat oman osansa yhteiskunnalle maksamalla veroja ja kasvattamalla lapsiaan, mutta monien yhteiskunnan rakenteiden vuoksi he ovat pudonneet marginaaliin muilla elämän osa-alueilla, esimerkiksi he ovat syrjäytyneitä vapaa-ajallaan sosiaalisiin suhteisiin liittyen.

3.2 KÖYHYYS SOSIAALITYÖN NÄKÖKULMASTA

Sosiaalityö on asiantuntijatyötä, jonka tavoitteena on vastata asiakkaan palvelutarpeisiin ja edistää asiakkaan hyvinvointia. Sosiaalityön vaikutukset näkyvät konkreettisesti asiakkaiden jokapäiväisessä arkielämässä ja koskevat myös asiakkaan lähipiiriä sekä kokonaisuudessaan koko yhteiskunnan hyvinvointia. (Kuusisto-Niemi 2016, 13, 15.) Sosiaalityön palveluja eivät tarvitse ihmiset, jotka pärjäävät itsenäisesti elämässä, vaan sosiaalityön asiakasryhmänä ovat yleensä sellaiset ihmiset, jotka tarvitsevat tukea ja apua jollakin elämän osa-alueella. Sosiaalityö on usein se viimesijainen auttamisen keino näille ihmisille. Sosiaalityössä on tarkoitus vahvistaa ihmisten omatoimisuutta ja tukea heitä pärjäämään arjessa itsenäisesti. Tällä hetkellä yhteiskunnassa on sosiaalityölle jatkuva tarve avuntarvitsijoiden lisääntymisen vuoksi. (Juhila 2002, 12–13.)

Tärkeitä tehtäviä sosiaalityössä ovat olleet aina köyhyyden ennaltaehkäiseminen ja vähentäminen sekä sen myötä ihmisten elämänlaadun parantaminen. Sosiaalityöntekijöiden koulutus ja työkokemus ovat tehneet työntekijöistä köyhyyden asiantuntijoita. Sosiaalityöntekijät ovat tietoisia yhteiskunnan haasteista sekä köyhyyden syistä. Sosiaalityöntekijät ovat tietoisia myös siitä, etteivät kaikki köyhyyden haasteet johdu ihmisestä itsestään, vaan että monet köyhyyteen johtavat syyt ovat riippumattomia ihmisen omasta toiminnasta. (BlomBerg & Kallio & Kroll 2010, 598.)

Sosiaalityötä ohjaavat lait sekä säännökset, joiden puitteissa sosiaalityötä tehdään. Lisäksi suuri merkitys on käytettävien resurssien määrällä. Sosiaalityön pääpaino on siinä, että ihmisten oma toimintakyky saadaan riittäväksi, jotta he pärjäävät itsenäisesti. (Juhila 2008, 49, 80.) Nykyisin asiakkaan elämäntilanteet nähdään laajemmin ja niitä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, eikä enää vain puututa esimerkiksi toimeentuloon liittyviin ongelmiin. Ratkaisuja tilanteisiin etsitään yhdessä asiakkaan kanssa. (Jouttimäki & Kangas & Saurama 2011, 18–19.) Sosiaalityöstä haastavan tekee se, että sosiaalityöntekijät eivät pysty vaikuttamaan rakenteelliseen köyhyyteen, vaan he joutuvat toimimaan eettisen ja byrokraattisen työn välimaastossa. (Juhila 2008, 49, 80; Kivipelto & Saikkonen 2013, 315.)

Rakenteellisen sosiaalityön lisäksi on sosiaalityöntekijän työssä tärkeänä työtä ohjaavana elementtinä eettisyys. Sosiaalityön tavoite on lieventää niiden ihmisten haasteita, jotka ovat eriarvoisessa asemassa verrattuna muihin yhteiskunnassa oleviin. Sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään usein epäoikeudenmukaisuuteen liittyviä ihmiskohtaloita. Köyhyyden aiheuttamat ongelmat ovat hyvin yleisiä sosiaalityössä. (Pohjola 2014, 292–293.) Köyhyyden lievittämisen tulisi olla sosiaalityön yksi tärkeimmistä päämääristä, sillä näin helpotettaisiin heikompiosasten ihmisten tilannetta. Sosiaalityöntekijä ei yksinään pääse vaikuttamaan köyhyyteen poistamiseen, sillä hänen toimintaansa rajoittavat usein taloudelliset määräykset. Näin ollen sosiaalityötä tehdessä voidaan usein joutua ristiriitaiseen tilanteeseen, missä oikeudenmukaisuus ei aina ole saavutettavissa. Sosiaalityössä erittäin tärkeää on asiakkaiden asianmukainen kohtaaminen, jossa korostuu vuorovaikutus ja kuuntelun taito. (Raunio 2010, 67.)

Krumer-Nevo ym. (2013) kirjoittavat, että organisaatioiden toimintatavat sekä arvopohja vaikuttavat paljon siihen, millä tavalla sosiaalityössä ymmärretään köyhyys ja että suurin osa sosiaalityön tukea tarvitsevista asiakkaista on köyhiä. Köyhyys ei ole aina se näkyvin syy, miksi haetaan apua sosiaalitoimesta, mutta se saattaa olla yksi erittäin merkittävä ongelma apua hakevan ihmisen tai perheen arjessa. Köyhyyden vaikutukset ovat laaja-alaisia, ja tämän ymmärtäminen on sosiaalityössä erittäin tärkeää. Sosiaalityössä pystytään vaikuttamaan yksilöön ongelmiin ja haasteisiin, mutta ei pystyä puuttumaan niinkään yhteiskunnan rakenteista johtuviin ongelmiin, kuten työssäkäyvien köyhyyteen esimerkiksi matalapalkkaisuuden vuoksi. Erottamalla toisistaan yksilön itse aiheuttamat

ja yhteiskunnan syyt pystytään sosiaalityössä parhaiten vastaamaan haasteisiin ja tarjoamaan oikeanlaisia palveluja.

Hyvinvointialueiden sosiaalityössä pyritään erilaisilla palveluilla ja sosiaalietuuksilla parantamaan eriarvoisessa asemassa olevien ihmisten hyvinvointia, kuten myös tutkimuksen kohteena olevien työssäkäyvien yhden aikuisen lapsiperheiden hyvinvointia. Julkinen valta on aina läsnä silloin, kun asiakas ja sosiaalityöntekijä kohtaavat toisensa. Sosiaalityöntekijän arviointikyky, vuorovaikutustaidot ja päätökset vaikuttavat siihen, minkälaista apua hän kokee perheen tarvitsevan. Sosiaalityössä noudatetaan periaatetta, että julkisen vallan puuttumisen tulisi olla mahdollisimman vähäistä, ja näin ollen on merkittävä se, miten tärkeäksi sosiaalityöntekijä näkee köyhyyden poistamisen sosiaalityön avulla ja näkeekö hän köyhyyden itse aiheutetuksi vai rakenteelliseksi tai ymmärtääkö hän ollenkaan juurisyyksi köyhyyden. (Mäntysaari 2016, 76.)

Sosiaalityössä on tiedostettava se, että kaikki köyhät eivät ole samasta syystä köyhiä, eivätkä kaikkien köyhyyskokemukset ole samanlaisia. Erityisesti on ymmärrettävä se, että köyhyys ei liity aina tiettyihin ongelmallisiin ryhmiin, kuten pitkäaikaistyöttömiin, ylivelkaantuneisiin tai päihteiden käyttäjiin, vaan köyhyyttä voi esiintyä kaikissa ihmisryhmissä, kuten työssäkäyvien, lapsiperheiden ja eläkeläisten kohdalla. (Ridge 2011, 79.) Erilaisilla lapsiperhepalveluilla sosiaalityö pystyy edistämään lasten ja perheiden hyvinvointia. Oikeanlaisten ja oikea-aikaisten tukien tarjoaminen perheille on erittäin tärkeää. Palveluiden, kuten perhetyön ja kotipalvelun, tulisi olla saatavilla matalalla kynnyksellä. Vuonna 2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki on mahdollistanut ennaltaehkäisevää toimintaa korjaavan toiminnan rinnalle. Tällainen vahvistaviin tukitoimiin keskittyminen antaa esimerkiksi tutkimuksen kohteena oleville perheille mahdollisuuden saada helpommin apua, esimerkiksi silloin kun he tarvitsevat lastenhoitoapua tai perhetyötä vanhemmuuden tueksi. Yhden aikuisen lapsiperheissä sosiaalityöllä on hyvin konkreettinen tarve, vaikka taloudellisesta näkökulmasta auttaminen voikin olla haasteellista. (Alatalo & Miettunen & Liukko & Kettunen & Normia-Ahlsten 2019, 7–8.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Käyttämäni valmisaineiston keräämisestä on kulunut aikaa kahdeksan vuotta. Siitä huolimatta huomasin tutkimusta tehdessä, että aineisto kertoo hyvin tämänhetkisestä taloudellisesta ongelmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että köyhyyttä esiintyy tällä hetkellä edelleen eikä tilanne juuri ole muuttunut paremmaksi viimeisen vuosikymmenen aikana. Aineiston rajaus oli onnistunut ja kirjoittajia yhden aikuisen lapsiperheistä oli riittävästi, minkä vuoksi sain tarpeeksi vastauksia tutkimuskysymyksiini ja tehtyä aineistosta kattavan analyysin. Analyysin tekemisen jälkeen voin todeta valitsemani menetelmän olevan oikeanlainen sen antaessa selkeitä ja syvällisiä vastauksia aiheesta. Töissä käyvien aikuisten kokemukset köyhyydestä yhden aikuisen lapsiperheissä tulivat hyvin esille. Analyysiä tehdessäni onnistuin keskittymään kirjoittajien kirjoituksiin ja kokemuksiin.

4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tavoitteena on aineistolähtöistä sisältöanalyysiä käyttäen selvittää Töissä ja köyhä - kirjoitusaineiston tekstien avulla työssä käyvän vanhemman kokemuksia köyhyydestä yhden aikuisen lapsiperheessä. Olen kiinnostunut siitä, miten köyhyys näkyy heidän arjessaan ja minkälaisia haasteita se tuo heidän elämäänsä.

Tutkimuskysymykseni ovat: Miten työssä käyvä vanhempi kokee köyhyyden yhden aikuisen lapsiperheessä? Miten köyhyys näkyy perheen arjessa?

4.2 TUTKIMUSAINEISTO

Tutkielmani aineistona käytän Aila-tietoarkistosta valikoitua valmista aineistoa: Töissä ja köyhä – kirjoitusaineisto 2015. Aineiston keräsivät Jyväskylän yliopistossa Mikko Jakonen ja Jenny Säilävaara vuonna 2015, ja he luovuttivat aineiston arkistoon vuonna 2019. Kirjoituspyyntö oli osa Köyhä, läski ja roska- Jakautuvan Suomen eriarvoistuvat ruumiit – tutkimusprojektia.

Aineisto koostuu 135 vapaamuotoisesta kirjoituksesta, joiden pituus vaihtelee muutamasta lauseesta muutamaan sivuun. Aineiston avulla on pyritty kartoittamaan työssäkäyvien ihmisten köyhyyskokemuksia ja sitä, miten köyhyys näkyy heidän arjessaan ja minkälaisia haasteita se tuottaa. Taustatietona jokaiselta osallistujalta on kysytty hänen sukupuolensa, syntymävuosi, asuinpaikka, siviilisääty, kuukausiansiot, koulutus ja työsuhteiden lukumäärä työuran aikana. Lisäksi on kysytty, onko kirjoittajalla lapsia ja mitä kirjoittaja tekee pääsääntöisesti arkisin. Kirjoitukset on kerätty verkon kautta julkaisemalla kirjoituskutsu Jyväskylän yliopiston verkkosivuilla sekä sosiaalisessa mediassa. Vastauksia tuli yhteensä 170 kappaletta, mutta vain 135 kirjoittajaa antoi luvan arkistointiin.

Kirjoituskutsuihin vastaaminen oli vapaaehtoista. Kirjoituskutsussa on yleensä pääteema, mikä ohjaa vastaajaa kirjoittamaan kyseisestä teemasta. Kyseessä on laadullinen aineistonkeruumenetelmä, jossa korostuu omasta kokemuksesta kertominen kirjoittamalla. (Kallinen & Kinnunen.) Kirjoituskutsuun vastaajat olivat kaikki työssäkäyviä aikuisia, jotka luokittelivat itsensä köyhiksi. Kirjoittajat olivat eri ikäisiä ja eri sukupuolta olevia. Joukossa oli niitä, jotka elivät parisuhteessa, ja niitä, jotka olivat eronneita tai sinkkuja. Osalla heistä oli lapsia. Jokaisen kirjoittajan elämäntilanne oli erilainen, toiset tekivät kokopäivätyötä ja toiset olivat töissä osa-aikaisesti. Kirjoittajat asuivat eri puolilla Suomea.

Yhden aikuisen lapsiperheitä löytyi aineistosta ensitarkastelulla 22 kappaletta. Tarkemmin lukiessa kirjoitelmat läpi karsin kaksi kirjoitusta pois, sillä kirjoittajat eivät asuneet tai olleet asuneet lasten kanssa, vaan olivat etävanhempia. Näin tutkielmani valikoitui 20 kirjoitelmaa, jotka soveltuiivat tutkimuskysymyksiini. Syntymävuodeltaan nämä kirjoittajat asettuivat vuosien 1955–1984 väliin, ja heistä 18 oli naisia ja kaksi miestä. Kaksitoista heistä kävi kokopäivätyössä ja kahdeksan osapäivätyössä. Koulutukseltaan yhdellä oli tohtorin tutkinto, yhdellä maisteritutkinto, kuudella

ammattikorkeakoulun tutkinto, kahdeksalla ammattikoulututkinto ja neljällä peruskoulu/ tai kansankoulu käytynä.

Töissä ja köyhä-kirjoitusaineistosta vuodelta 2015 on tehty 17 opinnäytetyötä, mikä kertoo runsaasta mielenkiinnosta kyseistä aihetta kohtaan. Köyhyyttä onkin mahdollista tutkia hyvin erilaisista näkökulmista kokemuksiin liittyen. Köyhyys vaikuttaa ihmisen moneen elämänosan alueeseen. Työssä ja köyhä-kirjoitusaineistoa vuodelta 2015 on tutkittu monista eri näkökulmista. Opinnäytetöitä on tehty esimerkiksi arjen hyvinvoinnin, naisten kokemusten, osallisuuden, selviytymisen, nuorten aikuisten, ilon läsnäolon, korkeakoulutettujen, yksin asuvien ja työn merkityksen näkökulmista. Lapsiperheiden köyhyys näkökulmasta on tehty aikaisemmin yksi opinnäytetyö, missä on tutkittu pienituloisten lapsiperheiden huoltajien kokemuksia lapsiperheköyhyydestä. Minun omassa opinnäytetyössäni ero näkyy juuri yksinasuvan aikuisen lapsiperheen kontekstissa. Tutkimukseni antaa tietoa lapsiperheen köyhyyskokemuksista, kun taloudesta vastaa vain yksi aikuinen.

4.3 AINEISTOLÄHTÖINEN SISÄLLÖNANALYYSI LAADULLISENA TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Käsittelen tutkimuksessani köyhyyskokemuksia, joita Töissä ja köyhä-kirjoitusaineiston kirjoituspyyntöihin vastanneet työssä käyvät vanhemmat yhden aikuisen lapsiperheessä ovat kokeneet. Valitsin analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Tuomi ym. (2018) ovat kirjoittaneet, että sisällönanalyysin toteuttamistapoja on hyvin monenlaisia, mikä antaa tutkijalle hyvin vapaat kädet toteutukseen. Tutkimusta tehdessä yksi tärkeä seikka on pitää mielessä se, mitä halutaan kertoa lukijalle. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 5.) Laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena analyysin avulla ymmärtää toisen ihmisen elämän osa-alueita ja kirjoittaa tämä ymmärrys kirjallisessa muodossa auki myös muille lukijoille. Laadullisessa tutkimuksessa ei tulla saavuttamaan absoluuttista ymmärrystä, sillä tutkimuksen tekemiseen vaikuttaa aineiston keräystapa, vastaajien ymmärrys kysymyksistä ja myös tutkijan tekemä analysointi vastaajien vastauksien pohjalta. Tuomi ym. kirjoittavat, että laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää se, että aineistoa kerätään sellaisilta

ihmisiltä, joilla on konkreettista tietoa tai kokemusta tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 89.)

Sisällönanalyysi mahdollistaa monenlaisten tutkimusten tekoa. Sisällönanalyysi jaetaan kahteen ryhmään. Yksi tapa toteuttaa sisällönanalyysiä on käyttää joko induktiivista tai deduktiivista päättelyä. Deduktiivisessa päättelyssä käytetään aikaisempaa tietoa aiheesta analyysin tekemiseen, kun taas induktiivisessa päättelyssä pohjaudutaan aineistoon ja analyysi tapahtuu aineiston ehdoilla. (Grönfors 2011, 14–15.) Omassa tutkimuksessani kysymys on induktiivisesta päättelystä, jossa pääpaino on aineistosta tehtyjen havaintojen tulkinnoilla.

Aineistonani on valmis aineisto ja sen vuoksi en itse ole pystynyt vaikuttamaan aineistoon keruuseen. Tuon tutkimuksessani esille ainoastaan kirjoittaneiden kokemuksia, jättämällä huomiomatta omat ennakkokäsitykseni aiheesta. Kirjoituskutsuihin vastaajat ovat osallistuneet vapaaehtoisesti. He ovat kirjoittaneet juuri siitä, mitä he ovat halunneet kertoa omasta arjestaan. Tällaista analyysiä tehdessä päästään sisälle siihen, miten ihminen tiettyssä elämäntilanteessa kokee oman arkensa, ja miten se vaikuttaa ihmisen jokapäiväiseen elämään ja mitä haasteita kyseinen tilanne tuottaa ihmisen arkeen.

Teoreettinen viitekehys ja tutkimusasetelma vaikuttavat osittain aineiston analyysiin (Ruusuvoori & Nikander & Hyvärinen 2010, 19). Lopullinen tutkijan tuottama tieto on aina näkemys siitä, miten tutkija on analysoinut aineistossa esiintyvien tekijöiden kertomuksia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009). Tulkintaan vaikuttavat aina myös tutkijan omat kokemukset ja ennakkotieto. Tulkinnoissa voi tulla myös väärinymmärryksiä, ja tutkija voi tulkita haastateltavan tai kirjoittajan kertomuksen väärin. (Kulmala 2004, 23.) Tutkijan roolissa olen tässä tutkimuksessa tehnyt aineistosta tulkintoja parhaalla mahdollisella tavalla ja pyrkinyt ymmärtämään kirjoittajien kertomuksia oman ymmärrykseni mukaan. Olen pyrkinyt jättämään analyysistä pois omat ennakkokäsitykseni. Yksi haaste valmiin aineiston kohdalla on se, että en ole voinut esimerkiksi haastatella näitä ihmisiä itse, enkä näin ollen ole voinut esittää tarkentavia kysymyksiä. Tiedostan, että tämä vaikuttaa aineiston analyysiin ja sen tuloksiin.

Aloitin analyysin teon lukemalla aineistoa läpi useamman kerran. Jokaisesta kirjoituksesta kirjoitin vihkoon ylös samanlaiset ilmaisut ja käsitteet. Seuraavaksi käytin erivärisiä tusseja ja väritin eri

aihealueet eri väreillä, mikä auttoi hahmottamaan tuloksia paremmin. Tämän jälkeen yhdistin teemat kolmeksi pääteemaksi ja siirsin jokaisen teeman alle kaikki suorat lainaukset kirjoittajien teksteistä. Sen jälkeen aloitin tarkemman analyysin teon avaamalla kirjoittaen tekstejä auki. Tarkempaa analyysiä tehdessä muodostin pääteemojen alle alateemoja. Koin haastavana teemoittelun, koska monien kirjoitusten kokemukset olisivat sopineet monenkin eri teeman alle. Tämä kertoo siitä, että köyhyyden vaikutukset ovat sidoksissa toisiinsa. Tuomi ym. (2018) kirjoittavat, että sisällönanalyysissä on kysymys tutkijan tulkinnoista ja päättelyistä sekä niiden pohjalta tehdystä prosessista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 112, 114–115).

TAULUKKO 1. Esimerkki toteutetusta analyysistä.

SUORA LAINAUS	PELKISTETTY VASTAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
En käy missään	Taloudellinen tilanne määrittelee sitä, mitä tehdään vapaa-ajalla	KOTIIN SULKEUTUMINEN KÖYHYIDEN TAKIA	SOSIAALISEN ELÄMÄN RAJOITTUNEISUUS
Mihinkään ylimääräiseen ei ole varaa			
Juhlimisen ei ole ikinä rahaa ja sitten erakoituu kavereista			
Meillä ei kukaan käynyt syntymäpäivillä lasten kavereista	Sosiaalinen yhteys muihin ihmisiin hyvin vähäinen		
Köyhyys rajoittaa sosiaalistakin elämää	Uusien kokemusten vähäisyys		
Ei ole varaa lähteä lomalle			
Lomamatkaa ei voi tehdä			
Kesän vietämme kotona	Vanhemman toimeentulo vaikuttaa lasten harrastusmahdollisuuksiin		
Joskus on rahaa maksaa jokin harrastus lapsille			
Lapset kasvoivat ja halusivat harrastaa			

4.4 EETTINEN POHTINTA

Tutkimuksen tekemiseen liittyvät eettiset kysymykset on pidettävä mielessä koko tutkielman tekovaiheen ajan. Tutkimuksen tekemisestä ei saa aiheuttaa tutkittavana oleville ihmisille minkäänlaista haittaa tai vahinkoa. Yksi erittäin tärkeä tutkimuseettinen periaate on se, että tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys on suojattu. (Korhonen & Kuula-Luumi & Soof 2019, 7–12.) Käytin tutkimuksessa Töissä ja köyhä – kirjoitusaineistoa, joka oli valmiiksi anonymisoitu, ja kirjoitusaineistosta oli ennen arkistoon vientiä poistettu ihmisten nimet sekä muut tiedot, joiden pohjalta heidät voisi tunnistaa. Kirjoituskutsuun vastanneilta oli myös kysytty lupa aineiston arkistointiin sekä sen käyttämiseen tutkimusten tekemiseen ja opetukseen. Vastaajien vapaaehtoisuus korostuu kirjoituskutsuihin vastanneiden kohdalla niin, että jokainen päättäessään vastata kirjoituskutsuun on tehnyt sen omasta vapaasta tahdostaan ja kirjoittanut vastauksiin vain niitä asioita, joita hän itse on halunnut kertoa omasta arjestaan.

Olen hakenut lupaa tietoaarkiston aineiston käyttöön sekä samalla tutustunut ja sitoutunut toimimaan Aila-tietoaarkiston ohjeistuksen mukaisesti. Olen käyttänyt aineistoa vain tämän tutkielman tekemistä varten. Olen tallentanut aineiston omalle tietokoneelle salasanojen taakse, ja näin ollen muilla ei ole pääsyä aineistoon. Tiedostan sen, että aineistoa ei saa antaa kenellekään ulkopuoliselle. Tutkielmani valmistumisen jälkeen poistan aineiston omalta tietokoneeltani kokonaan sekä ilmoitan tutkielman valmistumisesta Aila-tietoaarkistoon, jotta tutkielmani viitetiedot voidaan lisätä sen verkkosivuille. Tietoaarkistossa Töissä ja köyhä – kirjoitusaineistosta julkaissut opinnäytetyöt ovat kaikille lukijoille avoimia, minkä vuoksi myös kirjoituskutsuun vastanneet pääsevät tutustumaan niihin. (Tietoaarkisto 2023.)

Olen koko tutkielman tekemisen ajan keskittynyt ilmiön tutkimiseen, en ihmisten tutkimiseen. Tavoitteenani on ollut tehdä köyhyyden ilmiö näkyväksi työssä käyvän vanhemman yhden aikuisen lapsiperheen näkökulmasta ja tarkastella yhteiskunnallisia epäkohtia köyhyyskokemuksiin liittyen. Olen koko tutkielman tekemisen ajan tiedostanut, että aihe koskee ihmisten elämää ja sen haasteita, ja tämän vuoksi olen pitänyt mielessäni sensitiivisen tavan tehdä tutkielmaa. Eettiset ja sensitiiviset käytännöt ovat olleet tärkeitä koko tutkielmani teon ajan.

Olen kirjoittaessani kiinnittänyt huomiota ilmaisuihin, jotta olen välttänyt loukkaavia tai syyllistäviä kommentteja. Olen pyrkinyt välttämään luokittelua ja valitessani käsitteitä työhöni pyrkinyt välttämään ennako-oletuksien muodostumista. Olen valinnut käyttämäni käsitteet työhön harkiten ja kirjoittanut ne auki niin, että lukija saa ilmiöstä selkeän kuvan. Olen myös ottanut tutkielmaani suoria lainauksia kirjoituskutsuun vastanneiden kirjoitelmista, sillä haluan tuoda työssäni esille todellisten ihmisten omankohvaisia kokemuksia.

Tätä tutkielmaa tehdessäni minulla oli jonkinlaista ennakkotietoa köyhyyteen liittyvistä syistä ja sen vaikutuksista ihmisten arkeen. Työskentelen sijaispäteväenä sosiaalityöntekijänä, mikä tarkoittaa sitä, olen työskennellyt köyhyyttä kokeneiden perheiden kanssa. Keskityin analyysiä tehdessäni pelkästään kirjoituksiin vastanneiden ihmisten kertomuksiin ja heidän kokemuksiinsa köyhyydestä. Pohdin aineiston käsittelyn aikana sitä, millä tavalla aineiston analyysiin vaikuttaa ennakkotietoni ja ymmärrykseni aiheesta.

Kirjoittajat eivät ole etukäteen olleet tietoisia siitä, kuka heidän kirjoituksiaan tulee analysoidaan, ja tämä sai minut pohtimaan sitä, olisivatko he kirjoittaneet samalla tavalla, jos heillä olisi ollut tiedossaan henkilö, joka tekee analyysin heidän kirjoituksistaan. Valmisaineiston kohdalla ihmisten eleet ja ilmeet jäävät näkemättä ja analyysi toteutuu juuri siltä pohjalta, mitä kirjoituksissa on kerrottu. Tällaisen aineiston analyysissä ei myöskään pysty kysymään tarkentavia tai lisäkysymyksiä. Tällainen tapaa kerätä tietoa jostain aiheesta antaa hyvin todenmukaisia kertomuksia, koska ihmiset saavat omassa rauhassaan kirjoittaa eikä heitä esimerkiksi jännitä samalla tavalla, kuin saattaisi jännittää haastateltavana ollessa.

Tutkielmaa tehdessä tutkijan tulisi olla täysin puolueeton aihetta kohtaan, eikä hän saisi tavoitella tutkimuksella mitään, mikä hyödyttäisi tutkijaa itseään. Lisäksi on pohdittava sitä, mitä hyötyä tutkimuksella on ja miten tutkimukseen osallistuneet henkilöt hyötyvät siitä. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 124.) Aihetta valitessani pidin tärkeänä sitä, että otan tutkittavaksi sellaisen aiheen, jonka koen aidosti itselleni tärkeänä.

Pohdin tutkielmaani tehdessä sitä, onko opinnäytetyö sellainen tutkimus, jota esimerkiksi yhteiskunnan päättäjät lukevat ja huomioivat sen tutkimustuloksia. Tiedostan sen, että etukäteen ei voi tietää sitä, kuinka paljon tämän tutkimuksen tekeminen oikeasti auttaa tutkimukseni kohderyhmän

tilannetta tulevaisuudessa. Sosiaalialan opiskelijoille ja sosiaalityötä tekeville myös tällaiset tutkimukset ovat merkittäviä ja niiden lukeminen antaa heille uutta tietoa. Yleensä opiskelijat lukevat toisten opiskelijoiden graduja aktiivisesti. Tämän vuoksi olen arvioinut, että tästä tutkimuksesta on ainakin hyötyä sosiaalityölle ja sen myötä sosiaalityön asiakkaille.

Pohdin sitä, kuinka laajan kohderyhmän tämä kirjoituskutsu on tavoittanut. Oletan tällaisen kirjoituskutsun tavoittaneen vain sellaiset ihmiset, joilla on pääsy internettiin ja jotka osaavat käyttää älylaitteita. Lisäksi tämä kirjoituskutsu on tavoittanut sellaiset ihmiset, jotka ovat vierailleet kyseisillä nettisivuilla, missä kirjoituskutsu on julkaistu. Tutkijan on tutkimusta tehdessään noudatettava hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja eettisiä käytäntöjä rinnakkain koko tutkielman teon ajan. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta nousseet tulokset esitetään totuudenmukaisesti. Tutkimuksessa noudatetaan tieteellistä kirjoitusyyliä ja ilmaisuissa käytetään selkeätä kieltä. Tutkimuksen tekemisessä noudatetaan huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta. Viittauksissa käytetään oikeanlaisia viitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 116.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä osiossa olen analysoinut aineistosta nousseita tutkimustuloksia. Olen jakanut tulokset kolmen teeman alle. Nämä teemat ovat fyysinen ja psyykinen huonovointisuus, yhteiskunnan järjestelmän varassa ja sosiaalisen elämän rajoittuneisuus. Kirjoittajien keskuudessa nämä teemat nousivat vahvasti esille. Tulokset eivät ole kuitenkaan ihan näin yksiselitteisiä, ja sen vuoksi jokaisen käsittelemäni teeman alla tarkastelen myös alateemoja. Tuon tulokset esille käyden vuoropuhelua kirjallisuuden, oman analyysini sekä suorien kirjoittajien lainauksien välillä.

5.1 FYYSINEN JA PSYKKINEN HUONOVOINTISUUS

Vaikka Suomessa ei todennäköisesti kukaan kärsi nälkää ruuan puutteen vuoksi, voi köyhyys pakottaa ihmisen niukkaan ja yksipuoliseen ravintoon (Roivainen & Heinonen & Ylinen 2011, 9, 25). Silloin kun raha ei riitä ruokaan, tulee siitä jokapäiväinen haaste, minkä ympärillä elämä pyörii. Toisaalta taas, jos säästää ruuassa ja syö vähemmän, jää rahaa johonkin muuhun, vaikka lasten menoihin. Vanhemmat usein keksivät erilaisia keinoja, joilla voivat säästää ruuassa. (Ruokonen 2008, 162, 168.)

NR133: Kuljen samoissa vaatteissa niin kauan kuin ne ovat ehjiä, koska ei ole varaa ostaa uusia ja kirppareilta harvemmin mun kokoa löytyy. Söisin mielelläni terveellistä, monipuolista ruokaa, jos siihen olisi vartaa, mutta nyt menen sillä, mikä on halvinta: makaroni, perunat, riisit, halpa leipä/leivon itse vehnäleipää. Vihannekset ja hedelmät tulee kysymykseen vain, jos ovat tarpeeksi halpoja ja harvemmin silloinkin. Töissä syön voileipiä tai kuten nyt: ostin ison paketin halpoja lihapiirakoita ja nakkeja, nälkä lähtee, vaikkei ole herkkua puhumattakaan, etät olisi terveellistä. Lisäksi maitoa ja joskus pala kurkkua. Töissä kahviautomaatista saa kahvia 20s/40s kupillinen, riippuu onko normikahvi (ei hyvää) vai erikoiskahvi, mehu, kaakoa. Sitäkin säännöstelen, koska maksaa sekin.

Perheessä ruoka ja vaatteet ovat arjen perusedellytyksiä. Kirjoittajien kirjoituksista nousi usein esille, että kaikkien pakollisten laskujen ja menojen jälkeen palkasta ei juuri jäänyt nettona käteen mitään, minkä vuoksi muu kuluttaminen oli hyvin vähäistä tai lähes mahdotonta. Kaikesta kulutuksesta oli säästettävä, jotta pärjää seuraavaan palkkapäivään. Kirjoittajat olisivat halunneet syödä terveellistä ja monipuolista ruokaa sekä ostaa välillä uusia vaatteita.

Ruoka ja vaatehankinnat olivat kirjoittajien jokapäiväisessä arjessa ne kohteet, mistä säästettiin jatkuvasti. Kirjoittajat kuvailivat pärjäävänsä vähäisellä, yksipuolisella ja epäterveellisellä ravinnolla, joka on halpaa. Lämmin ruoka saatettiin jättää kokonaan väliin ja korvata se epäterveellisillä vaihtoehdoilla, kuten lihapiirakoilla. Vihanneksia ja hedelmiä ostettiin hyvin harvoin. Kirjoittajien pukeutumistyyli vaikutti vaatimattomalta. Vaatteina käytettiin vanhoja vaatteita, ja uusia vaatteita ostettiin hyvin harvoin, sillä niihin ei ollut varaa. Ensisijaisesti vaatteita pyrittiin löytämään kirpputoreilta, mutta niitä ei välttämättä löytynyt oikean kokoisina.

Köyhyys rajoittaa vähävaraisten perheiden mahdollisuuksia tehdä itse valintoja eri elämän osaluilla. Köyhyys pakottaa tietynlaiseen ruokakulttuuriin ja vaatetukseen. (Roivainen 2011, 17.) Ihminen voi myös taloudellisten syiden vuoksi jättää ostamatta lääkkeitä, olla menemättä hammaslääkəriin tai olla huolehtimatta itsestään jollakin muulla tavalla. (Roivainen & Heinonen & Ylinen 2011, 48.)

NR 116: Ja kyllä, olemme lihavia, koska vehnä jauho on halpaa. Jos haluan maksaa pojan harrastuksia, ruoasta tingittävä. Osan omista reseptilääkkeistäni olen jättänyt ostamatta.

Kirjoittajat ovat kirjoittaneet siitä, että jatkuvasti on mietittävä, mitä jätetään ostamatta ja mihin käytetään vähäiset rahat. Esille tuli myös se, että kaikkiin tärkeisiin menoihin ei välttämättä riitä rahaa ja tällöin vanhempi säästää omista menoistaan ja maksaa ensisijaisesti lapsen menot. Vanhempi saattaa jopa jättää omasta terveydestä huolehtimiseen lasten vuoksi, kuten jättää ostamatta itselle tärkeät reseptilääkkeet. Yllättävät menoerät, jotka sekoittavat kuukausibudjetin pitkäksi ajaksi, tuottavat pelkoa kirjoituskutsuun vastanneiden keskuudessa. Perheillä ei juuri ole varaa yllättäviin menoihin, sillä kirjoittajat ovat kuvailleet arkeaan selviytymiseksi vuodesta toiseen.

NR120: Selviämme siinä ja siinä, joskus pakollisten laskujen kanssa joutuu puljaamaan, tätä ollut jo vuosia ja tulen olemaan. Pelkään esim. kodinkoneiden hajoamista tai muuta yllättävää, kuten sairastumista (sairauspäivärahalle tippumista).

NR 79: Tämä jatkuva pennin venyttely on järkyttävää vain pienikin lisämeno kaataa koko kuukauden budjetin.

Huono-osaisuus on selkeästi kytköksissä masentuneisuuteen sekä huonoon terveyteen. Köyhyys ja sairastelu ovat usein vahvasti keskenään yhteyksissä. (Isola & Turunen & Hiilamo 2016, 150.) Lähes jokainen köyhä ihminen kokee kuormittavana jatkuvan rahatilanteesta huolehtimisen, ja tämä saattaa aiheuttaa stressiä, ahdistusta ja unettomuutta (Roivainen & Heinonen & Ylinen 2011, 25.). Masennus ja stressi ovat usein yhteydessä vanhemmuuden laatuun, ja ne näkyvät lasten lapsuudessa vanhempien toiminnalla ja jaksamisella (Ilmakunnas & Kauppinen & Moision 2020, 203).

NR121: Köyhyys on yksi tekijä, joka syventää muuta ahdinkoa. Olen ollut pitkiä kausia masentunut, mutta niukka naukki työkykyinen. Ei ole ollut mahdollisuutta sairaslomaan, eikä siitä perhetilanteen takia olisi mitään apuakaan ollut. Lopulta ei ole ollut tarmoakaan huolehtia itsestä, ja jossain vaiheessa tajuaa senkin, että kauheannäköisissä, kuluneissa vaatteissa on ikävä mennä ihmisten ilmoille. Häpeä leviää. Minusta tuli ylipainoinen ja huonokuntoinen, atooppinen stressi-ihottuma kesti vuosia. Kokemus omasta kehostakin alkoi olla häpeä ja rumuus.

NR 116: Ja minulla on masennusdiagnoosi. Oman ymmärrykseni mukaan köyhyyden toivottomuuden aiheuttama.

Kirjoituskutsuun vastanneet ovat kirjoittaneet, että jatkuva huoli rahasta sekä epävarmuus joka kuisesta pärjäämisestä vaikuttavat kokonaisvaltaisesti heidän mieleensä, mikä näkyy masentuneisuutena tai haluttomuutena tehdä mitään. Huonon taloudellisen tilanteen vuoksi kirjoittajat eivät kokeneet sairauslomalle jäämistä vaihtoehtona, eikä se olisi myöskään poistanut pahan olon juurisyitä.

Kirjoittajat kuvailivat lopettaneensa itsestään huolehtimiseen. He eivät käy kampaajalla, jättävät väliin hammaslääkärikäyntejä tai jättävät huolehtimatta itsestään jollain muulla tavalla. Vuosien

itsensä laiminlyönti näkyy kirjoittajien ulkonäössä ylipainona, huonona ihona ja kuluneina vaatteina. Kirjoittajat kuvailevat häpeävänsä omaa ulkonäköään ja voivansa huonosti omassa kehossaan.

Monilla kirjoittajilla oli todettu masennus, minkä vuoksi voi tulkita, että masennusdiagnoosilla ja köyhyydellä on selkeä yhteys. Lisäksi koettu köyhyys tuottaa myös muita negatiivisia tunteita, kuten pelkoa, ahdistuneisuutta ja häpeää omasta tilanteesta. Talous ei kuitenkaan mahdollista muutosta oman tilanteen muuttamiseksi, mikä lisää ahdinkoa entisestään.

NR133: Jatkuva rahattomuus masentaa, ahdistaa, pelottaa, tekee sairaaksi, lihavaksi, kykenemättömäksi tekemnään muuta kuin pakollisen. Jos tytärtä ja/tai Koiraa ei olisi, en varmasti jaksaisi edes yrittää, antaisin periksi ja lähtisin niin, että päättäjille tulisi selväksi, mikä on se köyhän ja ahtaalle ajetun viimeinen keino. Ja minulla sentään on vakituinen duuni ja ei kaikkein huonoin palkka.

NR119: Minä olen työssäkäyvä köyhä. Lähihoitaja. Alipalkattu työnvaativuuteen ja vastuuseen nähden. Tukea/apua ei saa mistään. Olen väliinputoaja. Hädin tuskin jaksaa elää.

Monet kirjoittajat kuvailevat köyhyyden aiheuttavan sairastumista, ja muutaman kirjoittaneen mielessä on käynyt itsetuhoisia ajatuksia. Elämää jaksettiin jatkaa läheisten ja lemmikkieläimien vuoksi. Kirjoittajat kokivat, että heidät on ajettu elämässä ahtaalle eikä ulospääsyä tilanteesta ole näkyvissä. Kirjoittajat kuvailivat, että työstä saatu palkka ei vastaa työnvaativuutta ja on liian pieni arjen kustannuksista selviytymiseen. Kirjoittajien elämä ei vaikuttanut mielekkäältä, vaan heidän elämänsä koostui pakollisista menoista. Moni kirjoittaja koki, ettei saa apua mistään, koska heillä ei ole oikeutta yhteiskunnan tukiin. Elämä koettiin raskaaksi ja elämänhalu oli kadoksissa.

NR120: Kehollisuuteen tämä vaikutta siten, että terveyttä en pysty riittävästi hoitamaan. Tuki- ja liikuntaelinvaivojeni takia pitäisi käydä erilaisissa jumpissa, ostaa kunnolliset kengät kävelylenkkejä varten, käydä hieronnassa yms. Henkisen puolenkin terapia olisi varmaan tarpeen jaksamisen tukemiseksi mutta se on pois laskuista terapeuttien hintojen takia

NR121: Köyhyyden vaikutukset fyysiseen terveyteen ovat ilmeisiä. Olen tehnyt istumatyötä koko aikuisikäni, ja joutunut tekemään käsittämättömän määrän työtunteja saadakseni edes jotain ansioita, eritoten toimiessani pätkäapurahoilla ja freelance-työssä. Ei ole jäänyt aikaa huolehtia itsestä, kun huolehdittavana on tämän lisäksi myös kotitalous.

Kirjoittajien kokemuksista kävi ilmi, että köyhyys vaikuttaa myös itsestä huolehtimiseen. Huono taloudellinen tilanne vaikuttaa selkeästi paitsi henkiseen hyvinvointiin, mutta myös fyysiseen hyvinvointiin. Fyysinen huonovointisuus oli kirjoittajien keskuudessa yhteydessä ruokavalioon, joka usein johti ylipainoon. Lisäksi kirjoittajien vastauksista nousi esille se, että varaa ei ollut maksullisiin harrastuksiin eikä urheiluvälineisiin, kuten sopiviin kenkiin. Vaikka esimerkiksi ulkoilu ja kävely ovat ilmaisia, tarvitaan niihinkin sopivia varusteita. Itsestä huolehtimiseen vaikutti myös se, että yhden aikuisen lapsiperheessä aikuinen on yksin vastuussa taloudesta, lapsista huolehtimisesta ja kodista, minkä vuoksi itsestä huolehtiminen jää taka-alalle.

NR 78: Töitä on ollut viimeiset 6 vuotta kiitettävästi. Tulot on edelleen pienet, ja menot valtavat. Kaksi lasta, joilla ei onneksi tällä hetkellä ole kalliita harrastuksia.

NR 74. Köyhä olen ollut koko työhistorian ajalla Suomessa, vuokra on ollut kallista ja ostin pankkilainalla vanha auto ja kävin autokoulussa.

Kirjoittajat kokivat oman elämäntilanteensa epäoikeudenmukaisena. Tilanne, jossa tehdään töitä ahkerasti, ei näy heidän elämässään positiivisena. Moni oli elänyt koko työhistoriansa ajan köyhää elämää eikä siitä ollut näkyvissä ulospääsyä. Kirjoittajien keskuudessa asumismuoto vaihteli, osalla oli omistusasunto ja toiset asuivat vuokralla. Asumiskulut olivat suurimpia kuukausittaisia menoeriä. Kainulainen (2013) kirjoittaa, että asumiskulut ovat kasvaneet viime vuosina merkittävästi, varsinkin pääkaupunkiseudulla vuokra-asuminen on kallistunut. Kirjoittajat ottivat moniin isoimpiin hankintoihin lainaa, koska muuten niihin ei olisi ollut varaa. Lainalla rahoitettujen hankintojen vuoksi jouduttiin olemaan pitkään veloissa, mikä vähensi entisestään kirjoittajien kuukausittaisia nettotuloja ja kulutusmahdollisuuksia.

NR 82: En kuulu keskituloisiin, sillä keskituloiset ei ymmärtääkseni venytä viimeistä euroa vaan heillä on varaa "elää". Itse en käy ulkomailla, en harrasta "shoppailua", en osta vaatteita tai käy kampaajalla tai punttisalilla. Minulla ei jää rahaa tilistäni mihinkään ylellisyyteen eli palvelujen ostamiseen yhtään euroa.

Töissä käyminen ja köyhyys yhdistettynä olivat raskas taakka kannettavaksi. Pitkäaikainen köyhyydessä eläminen vaikuttaa jatkuvasti arjen tekemisiin. Kirjoittajat kokivat elämänsä samanlaisena vuodesta toiseen. Elämää kuvailtiin yksipuoliseksi, missä ei tehdä mitään työn ja kodin ulkopuolella. Kirjoittajat kertoivat toiveistaan ja unelmistaan, joita he eivät voineet toteuttaa ja kokivat, että taloudellinen huono tilanne estää heitä elämästä heidän toivomallaan tavalla.

NR120: Jos elämäni katsoo vain 'paperilla' vaikutan hyväosaiselta. Minulla on omistusasunto, auto ja vakituinen työpaikka. Näistä olenkin todella kiitollinen ja ymmärrän esim. globaaliin hätään verrattuna olevanikin ihmiskunnan eliittiä. Silti arki on selviytymistä aivan niukin naukin.

Kaikki kirjoittajat eivät olleet köyhiä tilastollisesti tarkasteltuna, vaan heidän bruttotulonsa oli määritelty kuuluvaksi joko keski- tai hyvätuloisiin. Monet kirjoittajista olivat eronneet ja jääneet lasten kanssa yksin asumaan, minkä vuoksi moni eron jälkeinen muutos vaikutti heidän nettotuloihinsa. Esimerkiksi he olivat jääneet asumaan asuntoon, jossa aikaisemmin oli asuttu ydinperheenä. Tämä toi esille hyvin sen, että köyhyyttä ei voi mitata vain tulojen pohjalta, vaan köyhyyden tarkastelu vaatii jokaisen ihmisen kohdalla laajemman tarkastelun.

NR 26. Köyhyys on monen tekijän määrittämä suhteellinen tila, johon liittyy myös köyhyyden omakohtainen kokeminen. Köyhyyden mittaaminen ei ole ihan helppoa, koska sen raja on vaihteleva ja myös käsitteellinen. Korkea brutto ei takaa korkeaa nettoa ja varallisuus on useimmiten sidottuna omaan asuntoon. Korkea brutto puolestaan määrittää lukuisten maksujen ja etuisuuksien suuruuksia. Työskentelen siis suurella palkalla ja olen kadehdittu suurituloinen. Olen eronnut ja lunastanut velkarakalla entisen yhteisen kotimme omakseni ja huollettavien lastemme joka toisviikkoiseksi kodiksi. Teini-ikäisten lasten aiheuttamat välttämättömät kulut ovat

suuret. Asumiskustannukset omakotitalossa nousevat kaikkineen vuosi vuodelta. Kuukausittain minulle jää 500 - 1000 euroa käytettäväksi omavalintaisiin tarkoituksiin. Hyvin usein tunnen itseni köyhäksi, vaikka liikevaihtoni on kunnioitettavan suuri.

Kirjoittajat kokivat itsensä köyhäksi, koska heidän kuukausittainen käyttörahansa jäi vähäiseksi kaikkien pakollisten laskujen jälkeen, eikä heillä sen vuoksi ollut ostovoimaa. Monella kirjoittajalla oli korkeat bruttotulot. Yhteiskunnan näkökulmasta he eivät ole köyhiä, sillä heillä on kiinteää omaisuutta. Moni kirjoittajista oli eron jälkeen joutunut tilanteeseen, missä heillä ei ollut riittävästi rahaa arkiseen elämiseen. Erilaisten kulujen vuosittaisten maksujen nouseminen vaikeutti kulutusta entisestään. Kirjoittajat tiedostivat heillä olevan sellaista omaisuutta, jota kaikilla ei ole, ja olivat siitä kiitollisia.

NR133. Onneksi rakastan työtäni, muuten varmaan en jaksaisi edes elää. Eläkeaika pelottaa, miten jaksan siirtyä siihen soskus-Kela-rumbaan, riittääkö rahat, missä asun, KAIKKI. Siitä olen kiitollinen, että elämä voisi olla paljon paremminkin.

NR115: Rakastan työtäni mutta haluaisin vakituisen paikan ja palkan. Sillä takaisin perheelleni parempaa elintasoja ja vointia sen myötä. Vakituksella palkalla voisin suunnitella elämää paremmin ja jopa hankkia jotakin tai jopa voisin ottaa lainaa!

Kirjoittajien kirjoituksista on havaittavissa myös kiitollisuutta sekä positiivisia tuntemuksia liittyen työhön. Työ oli monelle kirjoituskutsuun vastanneelle hyvin merkittävä osa elämää ja sitä kuvailtiin mielekkäänä tekemisenä. Vaikka työstä saatu rahallinen korvaus ei ollut kirjoittajien mielestä riittävä, eivät kirjoittajat kuitenkaan olisi halunneet olla ilman kyseistä työpaikkaa. Kirjoittajien mielestä ilman työtä elämä olisi vielä hankalampaa ja turvattomampaa. Työn olemassaolon voisi nähdä tämän vuoksi olevan kirjoittajien voimavara. Pelkästään Kelan tukien varassa elämistä pelättiin eikä siihen haluttu joutua.

Kirjoittajat ovat kirjoittaneet, että vaikka työstä saa vähän rahaa, on työn olemassaolo olennaisempi ja tärkeä osa elämää. Osa-aikatyötä tekevät kirjoittajat toivoivat itselleen vakituista työpaikkaa, jotta voisivat ennakoita omaa taloudellista tilannettaan paremmin. Osa-aikatyö tai epäsäännöllinen työ

onkin kirjoittajien kirjoituksissa työn huonoja puolia. Moni kirjoittajista ajattelee oman tilanteensa hyväksi ja kirjoittaa, että monilla menee vielä huonommin, kun heillä ei ole työtä.

NR78: Haaveilen hyväpalkkaisesta työstä. Mutta kun ei ole varaa kouluttautua, kun vuokraa pitää maksaa, opintotuki olisi kurja ja se autokin pitäisi vaihtaa, että voi kulkea koulumatkat.

NR133: Jos saisin n. 200-300euroa kuussa enemmän, ei tarvitsisi pelätä niitä ylimääräisiä menoja, jotka sotkee kaiken ja olisi turvallisempaa, mutta eihän sitä normiduunarit saa.

Kirjoittajista moni piti tärkeänä sitä, että yhteiskunnassa tulisi voimaan muutoksia, jolloin työssäkäyvien ihmisten tulot olisivat riittäviä verrattuna yhteiskunnan tulotasoon. Moni kirjoituskutsuun vastanneista koki pärjäävänsä muutaman satasen lisätulolla kuukaudessa huomattavasti paremmin. Ihmisten vaatimukset eivät olleet kirjoittajien keskuudessa kovin suuria, vaan hyvin kohtuullisia ja järkeviä. Ei siis odotettu rikastumista vaan toivottiin, että työssä käymisellä pystyttäisiin kattamaan elämisen normaalit kulut sekä säästämään myös hieman vapaa-ajan tekemisiin.

Palkalla pärjääminen lievittäisi myös kirjoittajien mielestä jatkuvaa stressiä raha- asioista huolehtimisessa. Turvallisuuden tunnetta kaivattiin, ja toivottiin parempipalkkaista työtä. Jokaisella ihmisellä on välillä ennakoimattomia kuluja, jos esimerkiksi joku kodinkone hajoaa, tarvitsee ostaa lääkkeitä tai vaikka mennä hammaslääkäriin. Jokainen ylimääräinen kulu pienen talouden budjetissa voi laittaa sen huonoon kuntoon moneksi kuukaudeksi.

NR 78: Olen lohdutellut itseäni, että muilla on rahaa, mutta minulla on kaikkea. Olen aikalailta terve, saan itse päättää asioista, lapset tuovat iloa, ympärillä luonto ja sisäisenä palona öljyväreillä maalaminen.

NR114: Näissäkin olosuhteissa kuitenkin pystyy elämään suhteellisen mielekästä elämää. Se vain vaatii pikkuisen mielikuvitusta!

Kaikista haasteista huolimatta on kirjoittajien kirjoituksissa havaittavissa paljon positiivisia asioita, jotka tuovat iloa arkeen. Kirjoittajille elämän sisältöä tuovat lapset ja läheiset sekä monet ilmaiset/halvat harrastukset ja luonto. Kirjoittajat osaavat arvostaa elämässä esimerkiksi terveyttä, perhettä ja muuta ympärillä olevaa. Kaikki eivät näe tarpeelliseksi aineellisten tavaroiden omistamista tai kalliita ulkomaanmatkoja. On kuitenkin eri asia, tekeekö ihminen elämässään olevat valinnat omasta tahdostaan vai pakon edessä. Vaikka olisi rahaa, ei kenenkään tarvitse ostaa tavaroita tai matkustaa, mutta jos raha säätelee kaikki elämän valinnat, on tällöin ihmisen vain tyydyttävä tilanteeseen. Osa kirjoittajista oli löytänyt selkeästi hyväksynnän elämäntilanteeseensa, ja he osasivat arvostaa elämässä niitä asioita, joita heillä oli, eivätkä he keskittyneet siihen, mitä heiltä puuttui.

5.2 YHTEISKUNNAN JÄRJESTELMÄN VARASSA

Kirjoituksiin vastanneiden tulot koostuivat palkan lisäksi usein erilaisista sosiaalietuuksista, kuten asumistuesta, elatusmaksuista, lapsilisistä ja pahimmassa tapauksessa jopa toimeentulotuesta. Yhteiskunnan tukirakenteet ovat monen työssä käyvän vanhemman yhden aikuisen lapsiperheen taloudellinen helpotus. Sosiaalietuuksien muutokset tai niiden riittämätön nousu sekä asioiden kallistuminen näkyy näiden perheiden elämässä konkreettisesti taloudellisina vaikeuksina.

Palkkatyö ja lapsiperheiden saamat monet tuet eivät näytä olevan riittäviä takamaan työssä käyvän vanhemman yhden aikuisen lapsiperheen toimeentulon. Usein jäljelle jäävä nettotulo ei ole riittävä kattamaan ruokaa, vaatteita ja muita välttämättömiä kuluja perheen päivittäisessä arjessa. Tämän vuoksi monet vanhemmat ovat ottaneet velkaa hankkiakseen perheelle puuttuvia hyödykkeitä, mikä on saanut perheen taloudellisen tilanteen vaikeammaksi.

5.2.1 TUKIEN RATTAISSA

Aineistosta nousi esille merkittävästi yhteiskunnan tukien tärkeys yhden aikuisen lapsiperheen arjessa pärjäämisessä. Lasten tuet, kuten lapsilisät ja elatusmaksut, ovat hyvin tärkeitä tulonlähteitä kirjoittajien keskuudessa. Lapsilisä on Suomessa Kelan etuus, jota maksetaan lapsista syntymää seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun asti, kunnes lapsi täyttää 17 vuotta (Kela. 2023a). Yhden aikuisen lapsiperheessä lapsilisään voi hakea yksinhuoltajakorotuksen, vaikka lapsella olisikin muualla asuva toinen huoltaja (Kela 2023b). Lapsilisän loputtua 17-vuotias saa opiskeltaessa Kelalta opintotukea, jonka suuruuteen vaikuttavat sen vanhemman tulot, jonka luona nuori asuu. (Kela 2023c). Lapsilisä on ainoa tuki, jota maksetaan kaikille Suomessa asuville lapsille heidän perheensä tulotasosta riippumatta.

NR124: Pääsin sijaisuuteen, joka onneksi jatkuu edelleen. Velkaa on yritetty lyhentää, mutta nykyinen palkka ei kaikkeen siihen riitä. Isä ei enää maksa 18-vuotta täyttäneestä elatustukea ja 17-vuotiaan lapsilisä yksinhuoltajakorotuksella vaihtui pieneen opintotukeen.

Kirjoittajat kokivat, että lapsen täyttäessä 17 vuotta perheen tulot vähenevät paljon, vaikka menot eivät vähene ollenkaan. Samoin lapsen aikuistuesssa vanhempi usein vielä vastaa lapsen menoista. Kirjoittajat toivat esille sen, että lähivanhempi jää usein yksin vastaamaan lapsen kuluista vielä hetkeksi lapsilisän ja elatustuen loputtua. Yhteiskunnan järjestelmässä ei ole riittävästi otettu huomioon siirtymävaihetta lapsesta aikuiseksi. Harvemmin äsken täysi-ikäisyyden saavuttanut nuori elättää itse itsensä. Silloin, kun työssä käyvän yhden aikuisen lapsiperheessä tulot ovat vähäiset, on nuoren auttaminen aikuistumisen kynnyksellä hyvin vaikeata. Asumistuki on yksi tärkeä Kelan tuki, joka helpotti kuukausittaisia menoja yhden aikuisen lapsiperheessä. Enimmillään asumistukea voi saada 80 % asumismenoista. (Kela 2023d). Roivainen (2011) kirjoittaa, että asumistuki on vahvasti kytköksissä yhden aikuisen lapsiperheeseen.

NR110: Työskentelen siivoojana pienessä paikallisessa yrityksessä, päivittäinen tunti määrä vaihtelee 3-6h, riippuen kuinka monta kohdetta on siivottava. Asumistukea saan ja päivähoito maksu on 0€, kiitos näistä tuista.

Pohjoismaissa, kuten Suomessa, on erilaisilla perhetukijärjestelmillä helpotettu vähävaraisten perheiden toimeentuloa ja yksihuoltajien töissä käymistä on tuettu esimerkiksi kunnallisella päivähoitojärjestelmällä (Roivainen 2011, 16). Suomessa päivähoitomaksu perustuu kotitalouden tuloihin, mikä helpottaa paljon yhden aikuisen lapsiperheen lastenhoidon järjestämistä eikä samalla kuitenkaan vaikuta negatiivisesti perheen talouteen. Lisäksi päivähoitojärjestelmä antaa kaikille lapsille tasavertaisen mahdollisuuden laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.

NR124: Teen työkseni ihmisten auttamistyötä ja välillä tuntuu, että pärjäsinkin paremmin tuilla, kuin tällä palkalla. Saan siis asumistukea myös palkkani perusteella, nytkin asuessani kahden lapsen kanssa.

Asumistuki on selkeästi kytköksissä köyhyyteen, koska sillä korvataan kotitalouden puuttuvia tuloja (Roivainen 2011, 16). Kirjoittajien palkka jäi usein sen verran pieneksi, että heillä oli oikeus saada asumistukea asumiskustannuksien vähentämiseksi. Asumistuki saattaa auttaa perhettä riittävän kokoisen asunnon ylläpitämisessä. Usein eron jälkeen asumiskustannukset jäävät yhden aikuisen hoidettavaksi.

NR 78: Hallituksen päätökset ovat pelottavia. Verotus ja asumistuki muuttuu, muutaman kymppin heittokin tuntuu kukkarossa. Kehäraakkimainen olo.

NR82: Hallituksen tekemät uhkaukset pelottavat oikeasti. Elän jo nyt ääri rajoilla ja periaatteeni on, etten ”luukulle” lähde ikinä missään tilanteessa tulee pitämään. Palkalla tulee pärjätä! Parhaani olen tehnyt, etten rasittaisi yhteiskuntaamme turhuuksilla ja kitinällä ja tukisin yhteiskuntaamme työlläni, mutta nyt täytyy sanoa joo ääneen- ”Jollain luukulla todennäköisesti tavataan!”

Moni pientuloinen pelkää tukien muuttumista huonompaan suuntaan. Silloin, kun rahaa on hyvin vähän, sen merkitys korostuu kirjoittajien kirjoituksissa. Vuokrien nousu tai muiden kustannuksien kallistuminen vaikuttavat merkittävästi näiden perheiden tulotasoon ja palkalla pärjääminen hankaloituu entisestään. Silloin, kun rahaa on hyvin vähän, vaikuttaa tuen suuruus kotitalouden toimeentuloon merkittävästi. Tukileikkauksien kohdistuessa pientuloisten tukiin, tarkoittaa se sitä, että ne ihmiset joutuvat pärjäämään entisestään vähemmällä rahalla, vaikka kysymys olisikin vain muutaman kympin leikkauksesta. Monista kirjoittajien kirjoituksista tuli esille se, että he haluaisivat pärjätä palkallaan ja he välttelivät viimeiseen asti sosiaalietuuksien nostamista. Yhteiskunnalle oman panokseen antamista ja verojen maksamista pidettiin tärkeinä. Kirjoittajat toivat esille, että yhteiskunta ei arvosta pienellä palkalla työtä tekeviä.

Eron jälkeen molemmat vanhemmat ovat alaikäisestä lapsesta elatusvelvollisia. Elatustuki pohjautuu lapsen oikeuksiin ikätasoiseen kehitykseen, tarvitsemaansa hoitoon ja koulutukseen. Elatusavusta vanhemmat voivat sopia oman hyvinvointialueensa lastenvalvojalla tai vanhempien ollessa erimielisiä elatusavun suuruuden ratkaisee tuomioistuimien. Elatustuki maksetaan sille vanhemmalla, josta tulee lapsen lähivanhempi. (Thl 2023.) Kelan määrittelemä täysi elatustuki on tällä hetkellä 186,97e, mikä summana on vähäinen verrattuna siihen, että perheessä olisi kaksi elättäjää (Kela 2023e).

NR124: En häpeä köyhyyttäni, enkä sitä miten olen pärjännyt kolmen lapsen yksinhuoltajana, vaan olen siitä ylpeä. Kaikesta on selvitty! Kela, sossut, lastensuojelu, psykopoli, krkon diakoniatyö, korvapoli, sairaalat, terveyskeskukset, perhetyöntekijät, lääkärit, sairaanhoitajat, fysioterapeutit, lymfahoitaja, hermoratahieroja, ystävät ja sukulaiset ovat auttaneet. Ilman näitä emme olisi tässä. Ei ole yksin tarvinnut selvitä. Mutta kuitenkin, miksi vastuu jää lähivanhemmalle, miksi pitää juosta niin monella luukulla? Miksi kasvavien lasten ja opiskelevien nuorten tai sairastuneiden lasten yksinhuoltajavanhemmille ei anneta samanlaisia mahdollisuuksia tukea ja auttaa omia lapsiaan, kuin kahden vanhemman taloudessa usein on.

Kirjoittajien kirjoituksissa korostui lähivanhemman pääasiallinen vastuu lasten elättämisestä. Roivainen (2011) kirjoittaa, että yhden aikuisen lapsiperheessä aikuinen usein kokee kuormittavuutta, kun työnteon ja toimeentulon hankinnan lisäksi hän on yksin vastuussa myös jälkikasvusta

huolehtimisesta. Haasteellisesta tilanteesta huolimatta monet yhden aikuisen lapsiperheen vanhemmat kokevat omasta pärjäämisestään myös positiivisia tunteita. Kirjoittajat kokevat omaavansa selviytymisen kyvyn, hallitsevansa omaa ja lasten arkea sekä olevansa kaikista vaikeuksista huolimatta hyviä vanhempia. Vanhemmat usein asettavat lasten tarpeet omien tarpeidensa ja oman hyvinvointinsa edelle. Näin tehdessään vanhemmat kokevat tekevänsä kaikkensa lastensa eteen, jotta lasten hyvinvointi kärsisi mahdollisemman vähän köyhyydestä huolimatta.

NR133: Soskusta en saisi mitään, koska olen liian ”rikas”

NR120: Toimeentulotukea en saa, koska tietenkään auto- ja asunovelkoja ei oteta huomioon, en myöskään asumistukea koska asuntoni on liian suuri.

Kirjoittajien suhtautuminen Kelan tukiin tai toimeentulotukeen on ollut vaihtelevaa. Monet heistä eivät saa tukia, koska heidän tulonsa ylittävät toimeentulotuen saamisen rajan tai heillä on sellaista omaisuutta, joka estää asumistuen ja toimeentulotuen hakemisen. Esimerkiksi asunovelkaa ei oteta huomioon toimeentulotukea myönnettäessä. Lisäksi jos asunto on neliömetreiltään liian iso perheen kokoon suhteutettuna, ei myöskään saa asumistukea, vaikka tulot olisivat pienet. Tämä esimerkiksi tarkoittaa sitä, että jos perheen koko pienenee, tulisi luopua omasta kodista tukia saadakseen ja muuttaa joko halvempaan tai pienempään asuntoon. Omistusasuminen katsotaan myös usein sellaiseksi, että siihen tukien saaminen on käytännössä vaikeata, vaikka sitä maksetaan esimerkiksi yhtiövastikkeeseen. Omistusasunnossa kuitenkin merkittävä menoerä on yleensä pankkilainaa, mitä taas ei huomiota ei asumistuessa, eikä toimeentulotuessa.

5.2.2 VIIMESIJAINEN TALOUDELLINEN TUKI

Toimeentulotuki on Suomessa viimesijainen taloudellinen tuki, joka on tarkoitettu väliaikaiseksi tueksi vaikeassa taloudellisessa elämäntilanteessa. Perustoimeentulotuen avulla on tarkoitus turvata välttämätön toimeentulo, jos tulot eivät riitä jokapäiväisiin menoihin. Ennen perustoimeentulotuen

hakemista on haettava kaikkia muita etuuksia, joihin henkilöllä tai perheellä on oikeus. Kaikki tulot ja varat huomioidaan toimeentulotukea myönnettäessä. (Ilmakunnas & Kauppinen & Moisio 2020, 200.) Perustoimeentulotukea haetaan Kelalta. Perustoimeentulotuki on tarkoitettu ruokaan, vaatteisiin, laskuihin, harrastuksiin, pieniin terveystukien, eli normaaleihin kotitalouden välttämättömiin menoihin. Täydentävää toimeentulotukea voi hakea erityistarpeista johtuviin menoihin, esimerkiksi silmälasihin tai hammaslääkärin laskuun. Ehkäisevää toimeentulotukea voi saada vuokratilanteisiin, ylivelkaantumisen estämiseksi sekä muihin erikoistilanteisiin. Tällöin sosiaalityöntekijä tekee harkinnanvaraisen päätöksen hakemuksen ja liitteiden perusteella. (Toimeentulotuki 2023.)

Tarkasteltaessa toimeentulotuella elävien ihmisten hyvinvointia painottuu se suurimmaksi osaksi talousasioiden ympärille. Huono-osaiset ihmiset ovat hyvin riippuvaisia yhteiskunnan rakenteista ja palveluista pärjätäkseen, sillä he tarvitsevat taloudellisen tuen lisäksi myös muita yhteiskunnan tukia ja palveluita. Toimeentulotuen tarkoitus on parantaa taloudellisesti näiden ihmisten hyvinvointia. (Kivipelto & Saikkonen 2018, 57–60.) Suomessa sai vuonna 2015 toimeentulotukea 7,3 prosenttia väestöstä. Hintojen nousun myötä toimeentulotukea on haettu pitkäaikaisesti. Toimeentulotuesta moni talous saa, joka kuisen toimeentulonsa, ja se on keino elättää perhe. Tämä on monelle tilanne, josta ei löydy ulospääsyä. (Ohimo 2017, 22.) Perustoimeentulotuki ei kuitenkaan aina riitä kattamaan kuukausittaisia välttämättömiä menoja, varsinkaan yllättävissä arjen tilanteissa (Jokinen & Juhila 2008, 72).

NR 101: Elätettävänä on tällä hetkellä 2 alaikäistä lasta 14 ja 17 vuotiaat, vuokra josta vähennetty jo asumistuki 91e. Toimeentulotukea olen joutunut hakemaan melkein joka kuukausi.

NR 21. Olen nolla sopimuksella töissä Eli teen keikkatyötä. Haen samalla soviteltua päivärahaa ja vielä toimeentulotukea kun tulot eivät riitä elämiseen. Olen yksin lasten kanssa ja vanhin käy työllistämistyössä mihin oli pakko suostua ettei karensia tule. Jokin uudistus saisi tähän tulla että kannattaisi ottaa vastaan keikkatöitä ja myös pätkätöitä. Ja sitä en ymmärrä miksi lapseni tulot lasketaan minun tuloihini.

Kirjoituksiin vastanneista osa joutui turvautumaan toimeentulotukeen joko epäsäännöllisesti tai jopa joka kuukausi säännöllisesti. Kirjoittajien perhekoot ja -rakenteet olivat erilaisia. Joillakin kirjoittajilla asui samassa taloudessa myös juuri täysi-ikäistynyt lapsi, mikä vaikutti koko perheen tuloihin. Roivainen (2011) kirjoittaa, että toimeentulotuen käyttö on kasvanut yksinhuoltajaperheissä, kun menojen kattaminen ei onnistu ainoastaan muilla tuloilla. Yhden aikuisen lapsiperheissä taloudelliset haasteet asettavat näiden perheiden lapset eriarvoiseen asemaan monilla elämän osa-alueilla. Yksi syy yksinhuoltajien toimeentulotuen hakemiseen on määräaikaisten ja osa-aikaisten työpaikkojen lisääntyminen juuri naisvaltaisilla aloilla. Kirjoituskutsuun vastanneiden keskuudessa moni joutui hakemaan toimeentulotukea säännöllisesti, sillä yhden aikuisen palkka ja muut Kelan tuet eivät riittäneet kattamaan koko perheen välttämättömiä kuluja joka kuukausi.

NR121: Ikävintä nollan työsuhteen köyhydessä ja toimeentulotuen jatkuvassa käytössä on ennakoimattomuus. Talous ei ole omassa hallinnassa, kun ei pysty ennakoimaan töitään ja tulojaan millään varmuudella. Ei pysty tekemään itsenäisiä päätöksiä tai pitkän tähtäimen suunnitelmia. Silloin kun visusti elävällä olisi mahdollisuus säästää pienistä tuloistaankin jotain, esimerkiksi niin että voisi pitää lomaa ja käydä perheen kanssa yhteisellä budjettimatalla, niin toimeentulotuen järjestelmä varmistaa sen, että säästää ei saa. Voi laittaa parikymppisiä purkkiin. Aivan naurettavaa. Mutta väliäkö, koska lomaa ei voi pitää.

Osa-aikatyöstä saatavan palkan suuruutta ei voi aina ennakoida, mikä vaikeuttaa toimeentulotuen hakemista, koska hakiessa on oltava tiedossa kuukausitulot. Toimeentulotukea hakevien tilitiedot tarkistetaan sekä kaikki säästöt ja siirrot tilille katsotaan pääsääntöisesti tuloksi, mikä tarkoittaa sitä, että monen toimeentulotuen saajan mielestä säästäminen ei ole mahdollista. Kirjoittajat kokivat toimeentulotukijärjestelmän sääntöjen olevan tiukkoja ja rajoitettavia, eivätkä anna heille oikeutta säästää omalle tilille rahaa. Talouden hallinnan vaikeus tuli esille monen kirjoittajan keskuudessa, sillä toimeentulotuen saamisen vuoksi itsenäisten päätöksien ja pitkän tähtäimen suunnitelmien tekeminen koettiin hankalaksi. Epäsäännölliset tulot yhdistettynä toimeentulotukeen oli kirjoittajien mielestä arjen kuormittava tekijä.

NR 42: Olen kahden lapsen yh-isä. Jos lopettaisin työni elintaso nousisi mielenterveys paranisi. Jos joutisi itse tienaamaan tohon toimeentulominimiin, niin se vastaisi 3000 € brutto/kk. What is the point!!!! (En ole hakenut toimeentulotukea.)

NR 26: Mielestäni tämä sosiaalis-taloudellinen järjestelmämme on ahdistava ja lamauttava, mutta varmaan myös hyvä joillekin. En näillä eväillä koe saavani vastinetta sen enempää koulutukselleni kuin työn raatamiselleni.

Aineistosta nousi esille kirjoittajien keskuudessa pohdinta siitä, että taloudellisesta näkökulmasta ei ole kannattavaa käydä töissä, kun saman verran jäisi käteen pelkillä tuilla eläessä. Moni kirjoituskutsuun vastanneista koki tuilla asumisen kuitenkin häpeälliseksi. Yhteiskunnan järjestelmää ei pidetty toimivana, koska töissä käydessä saattoi tienata vähemmän kuin pelkästään kotona olemalla. Kirjoituksiin vastanneista monet kokivat, että he eivät saa työstään rahallista vastinetta koulutukseen ja työn määrään nähden. Tilanne, joka oli kestänyt samanlaisena koko työhistorian ajan, toi kirjoittajille lamauttavia tuntemuksia ja ahdisti heitä.

NR 79: Olen kuitenkin työskennellyt jo 30 vuotta eli ihan pikku työstä lähtien ja jotenkin koen, että näin pitkä ura (työnjohto, päällikkö) olisi ollut jonkinmoinen etu työmarkkinoilla, mutta se osoittautui vääräksi. Minulla jää tulot alle sossun hyväksymän summan eli saisin sieltä lisätukea, mutta EN SITÄ HALUA!

On olemassa tilanteita, joissa toimeentulotukeen oikeutetut ihmiset eivät syystä tai toisesta hae tukea. Tuen hakematta jättäminen voi olla joko tietoinen valinta tai sitten toimeentulotukeen oikeutettu ihminen ei tiedä voivansa hakea tukea tai ei osaa tehdä toimeentulotukihakemusta liitteineen. Yksi syy olla hakematta toimeentulotukea on myös se, ettei ihminen halua tulla leimatuksi, sillä yhteiskunnassa esiintyy usein toimeentulotuen saajia kohtaan erilaisia ennakkoluuloja ja asenteita. (Kuivalainen 2007, 49–50.)

5.2.3 VELKAANTUMINEN

2000-luvulla Suomeen tuli erilaisia luottoja, kuten pikavippejä. Lisäksi on olemassa kulutusluottoja ja osamaksumahdollisuuksia. Pikavipin saa tilille muutamassa minuutissa, ja kulutusluotot antavat uudenlaisen mahdollisuuden ostaa kaikenlaista tavaraa. Syitä pikavippien käyttöön on monenlaisia. Joillekin se on nopea tapa saada rahaa illanviettoon tai ostoksiin. Erilaiset riippuvuudet, kuten päihteet ja peliongelma, ovat yksi syy ottaa pikavippejä. Usein ajatellaan, että pikavippien asiakaskunta on lähinnä nuoret aikuiset, mikä on tavallaan totta, sillä eniten pikavippejä ottavat alle 30-vuotiaat kouluttamattomat henkilöt. Pikavippejä kuitenkin käyttävät kaikki muutkin täysi-ikäiset ikäluokat, sekä pieni- että suurituloiset. (Rantala & Tarkkala 2010, 19–23.)

Usein pikavippien käyttö tarkoittaa sitä, että eletään yli varojen ja rahaa käytetään holtittomasti. Lainan takaisinmaksu ei yleensä onnistu, ja tämä johtaa maksuhäiriömerkintään. Tällainen toiminta johtaa usein velkaantumiseen ja kierteseen, josta on vaikea päästä pois. Pahimmassa tapauksessa velkoja pyritään maksamaan veloilla. On myös tilanteita, joissa velkaa joudutaan ottamaan ruuan ostamiseen tai välttämättömien laskujen maksamiseen. Tällöin sosiaaliturva ei ole yhteiskunnassa riittävää. Tukien varassa elävien velkoja ei oteta esimerkiksi huomioon toimeentulotukea myönnettäessä, ja velan ottaminen johtaa usein henkilön vieläkin suurempiin ongelmiin. (Rantala & Tarkkala 2010, 24–25.)

Suomessa velkaongelmat koskevat noin 100 000 lapsen arkea. Yhden aikuisen lapsiperheistä noin 22 %:lla on maksuhäiriömerkintä ulosotossa. Maksuhäiriömerkintä tarkoittaa sitä, että velkojen hallinta on menetetty ja velkojen maksua on laiminlyöty. Maksuhäiriömerkintä on usein sidoksissa pienituloisiin aikuisiin. Maksuhäiriömerkinnällä on selvä yhteys pitkäaikaiseen köyhyyteen, koska se vaikeuttaa tilanteesta pois pääsyä. (Itla 2023.)

NR 124: Mitään ei jää säästöön ja sosiaalitoimen normit eivät täyty. Auton kuluja ja sairaskuluja ei katsota sosiaalitoimessa menona, eikä niitä velkoja, joita on opiskeluaikana sukulaisille kertynyt. Onneksi on maksuaikaa. Kannattaako työnteko lasten kustannuksella? Kannattaako pitkälle opiskelu, jos velkaantuu. Tässä ne

huolenaiheet, joita edelleen kannan, omista ja myös monen muun yksinhuoltajaperheen kohdalla.

NR70: Olen eronnut pari vuotta sitten ja siitä alkoi taloudellinen ahdinkoni. Exän luottotiedot menivät. Onneksi talomme oli mun nimissä ettei se joutunut vasaran alle. Kaikki muutkin velat olivst mun nimissä. Tajusin, että joko sekoan itsekin tai mun on pakko pelastaa itseni ja erota. Se oli ihan hirveä kriisi...

Kirjoituskutsuun vastanneista osa kirjoitti velkaantuneensa. Kirjoituksista ei selvinnyt, minkälaisista veloista on kysymys ja kuinka suuri velkasumma on. Monet velat olivat aiheutuneet kirjoittajien kohdalla jo parisuhteen aikana, ja velat oli otettu kirjoittajien nimissä. Velkojen vuoksi kirjoittajien taloudellinen tilanne oli vieläkin haastavampi, sillä velkoja ei oteta huomioon tukia myönnettäessä. Velkojen maksaminen voi kestää useita vuosia ja viedä suuren osan perheen toimeentulosta. Kirjoittajat olivat velkaa myös esimerkiksi sukulaisille.

NR124: Täyden työpäivän lisäksi pitää koko ajan miettiä millä rahalla ostetaan lukiokirjat, bussikortit, vaatteet, ruokaa ja maksetaan auton kuluja. Auto on pakollinen työssä ja kirjat lukiossa. Kasvavat pojat 17v ja 15v syövät älyttömästi ja aina on sukat ja kalsarit reikiä täynnä.

NR120: Asuntoni on syrjässä keskustasta paikassa, jossa auto on välttämätön elämiselle (esim. viikonloppuisin ei kulje busseja lainkaan). Autolaina on 280E ja matkakulut työpaikalle kuukaudessa noin 200€. Näistä verotus ei tietenkään hyväksy kuin murto-osan. Julkisilla en kuitenkaan töihin pääse kohtuullisessa ajassa ottaen huomioon, että olen pienen lapsen yksinhuoltaja.

Kirjoittajien kirjoituksissa tuli esille se, että töihin pääsemiseen tarvitaan usein autoa. Isoissa kaupungeissa pärjää julkisen liikenteen varassa, mutta usein pienillä paikkakunnilla julkinen liikenne kulkee harvakseltaan. Tällöin töihin tai harrastuksiin menemiseen tarvitaan autoa sekä rahaa sen ylläpitoon. Auton hankintaan otetaan usein lainaa, minkä vuoksi autovelka vie suuren osan tuloista. Auton ylläpito voi olla hyvin hankalaa pienituloisessa perheessä, sillä perheessä on myös muita pakollisia kuluja. Auton kustannuksia ei oteta huomioon kotitalouden menoissa, paitsi osittain verotuksessa työmatkakulukorvauksen kohdalla.

Ilman autoa tilanne voi olla se, että työtä ei voi ottaa vastaan, koska töihin ei pääse. Auton tarve voi näkyä myös perheessä ajan säästämisen tarpeena. Yhden aikuisen lapsiperheessä on myös haasteena se, että ehtii esimerkiksi hakemaan lapsen päiväkodista tai olemalla riittävän ajoissa kotona hoitamassa lapsia, ja tämän vuoksi työmatkojen tulisi olla kohtuullisen pituisia eikä niihin saisi mennä liikaa aikaa. Yleisillä kulkuneuvoilla työmatkoista voi pääkaupunkiseudullakin tulla kohtuuttoman pitkiä verrattuna autolla kulkemiseen. Myös monissa työpaikoissa oman auton omistaminen on välttämätöntä, jotta ehtii tekemään työtehtävät päivän aikana. Autoa voi nykyisin pitää tavallisena arkea helpottavana hyödykkeenä. Kuluina auto on hyvin merkittävä menoerä, varsinkin jos autosta on lainaa tai jos auto tarvitsee korjauksia.

5.3 SOSIAALISEN ELÄMÄN RAJOITTUNEISUUS

Eniten köyhyys rajoittaa kirjoittajien vapaa-aikaa, sosiaalisia suhteita sekä erilaisten kokemusten hankkimista. Loma-ajat ovat myös kirjoittajien kertomuksissa sellaisia ajanjaksoja, joihin ei voi suunnitella mitään, mihin tarvitsee rahaa. Arjesta irtautumisen ja virkistäytymisen esteenä on usein huono taloudellinen tilanne. Sosiaalisia tilanteita myös saatetaan itsekin alkaa välttelemään, koska omaa rahallista tilannetta pidetään häpeällisenä. Monet ystävät voivat lopettaa mukaan pyytämisen tietäessään, että ystävällä ei ole varaa osallistua mihinkään. Köyhyys voi siis johtaa ihmisen syrjäytymiseen, mikä taas vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisen hyvinvointiin.

NR133: Kunt ulen töistä , käytän koiran ulkona, syön ja aika usein nukun 2-3 h illalla, kun en jaksa olla hereillä.Vkl liian lyhyt lauantai menee lepäämiseen ja su iltapäivällä kun alkaisi olla voimia tehdä jotain, pitääkin ruveta valmistautumaan duuniviikkoon. En juo, en polta, en käy missään.

NR116: Elämä on näköalaton rimpuilemista päivästä toiseen. Ei ole varaa lähteä "lomalle", siis kotona pysyminen on ainoa vaihtoehto taloudellisesti. Jne jne... Niin, en polta tupakkaa enkä juo alkoholia. Niistäkään siis en voi säästää.

Kirjoittajat ovat kuvailleet töiden jälkeistä arkea yksipuoliseksi. Yleensä aikaa vietetään kotona samanlaisten rutiinien parissa. Kirjoittajat kirjoittivat, että heillä ei ole rahaa tehdä mitään töiden jälkeen tai vapaapäivinä. Taloudellisten syiden vuoksi ajanvietto kotona nähtiin ainoana vaihtoehtona. Kirjoittajat eivät käyneet teatterissa, kahvilassa tai ostoksilla. Juhliminen oli myös poissuljettu vaihtoehto heidän elämässään. Taloudellinen tilanne määrittelee sitä, mitä perheessä tehdään vapaa-ajalla (Roivainen 2011, 17).

NR119: Juhlimiseen ei ole ikinä rahaa ja sitten erakoituu kavereista. Sosiaalinen piirikin pienenee. Rahattomuus aiheuttaa stressiä. Stressi sairastuttaa. Elämä ei ole elämisen arvoista.

NR114: Köyhyys rajoittaa sosiaalistakin elämää. Ystävät tietävät tilanteen ja sen vuoksi minua ei esim. pyydetä enää juuri mihinkään.

Kotona oleminen ei sinänsä ole haitta, mutta kun ihminen ei voi mennä vapaa-ajallaan mihinkään kodin ulkopuolelle, on hänen sosiaalinen yhteytensä muihin ihmisiin hyvin vähäinen. Ystävien näkemiseen kuuluu yleensä tapaaminen joko ravintolassa, yhteisiä hetkiä maksullisten viihteiden parissa tai esimerkiksi yhteistä juhlamista yökerhossa. Kun raha ei riitä perusarkeen, on kaikki ylimääräinen kiva jätettävä pois arjesta. Sosiaalisten suhteiden väheneminen tuli hyvin esille kirjoittajien kertomuksista.

NR 78: Kesäloma on tulossa, mutta lomamatkaa ei voi tehdä.

Lomilla kirjoittajien kertomuksissa toistui sama teema, että mitään ei voi suunnitella, mihinkään ei voi matkustaa eikä uusia kokemuksia pysty kokemaan. Kirjoittajat viettivät lomansa perheensä kanssa yleensä kotona. Loma-ajat voivat lapsiperheessä olla jopa haasteellisempia kuin arki. Lomilla usein ruokakulut kasvavat kaikkien perheenjäsenten syödessä ateriat kotona päiväkodin ja koulun sijaan. Vaikka Suomessa on paljon erilaisia vaihtoehtoja ilmaiseen ajanviettoon, tuli kirjoituksissa hyvin esille maksullisten ajanviettotapojen puuttuminen.

NR124: Opiskelin ensimmäisen lapsen saadessani ensimmäistä ammattia. Sen jälkeen tein pätkätoita ja sain vielä 2 lasta lisää. Jäin lasten kanssa yksin, kun lasten isä perusti uuden perheen ja sai vielä kaksi lasta uuden vaimon kanssa.

NR82: Olen aina ollut töissä eli yhtään työtöntä päivää en ole opistotutkintoni jälkeen kokenut. Lapsia tehdessäni tietenkin olin äitiyslomalla, mutta muita isoja katkoksia ei ole työelämässä ollut. Olen aina ollut ns. pienipalkkaisen työväen edustaja eli päätyöni ja koulutukseni on kirjastovirkailija.

Kirjoittajien kirjoituksista selviää, että he ovat kunnollisia kansalaisia ja toimivat yhteiskunnassa toivotulla tavalla. He ovat esimerkiksi kouluttautuneet ammattiin, perustaneet perheen ja saaneet lapsia. Kukaan ei suunnittele etukäteen naimisiin mennessään, että eroaa ja jää vastaamaan taloudesta sekä lasten tarpeista yksin. Roivainen (2011) kirjoittaa, että köyhyyttä koetaan myös koulutettujen keskuudessa, erityisesti köyhyyttä kokevat koulutetut naiset, jotka käyvät töissä ja asuvat yksin lasten kanssa. Naisten keskuudessa lasten saanti on vaikuttanut heidän uraansa, ja heidän työhistoriansa on sen vuoksi katkonainen.

NR 116: Osa-aikatöissä (n. 20h/vko) oleva 15v. pojan totaaliyksinhuoltaja. Putosin työllisyyskelkasta 1991 laman seurauksena. Koulutuksia on vaikka muille jakaa, mutta töitä ei. Yksinhuoltaja ei ole kovin kovaa valuuttaa työmarkkinoilla. Nyt olen tehnyt 1,5 vuotta henkilökohtaisen avustajan osa-aikatoita. Surkeapalkkainen naisten ala.

Kirjoittajien vastauksista tuli esille työn, kodin ja lapsista huolehtimisen yhteensovittamisen vaikeus. Vuorotyötä tekeväälle tämä tarkoittaa sitä, että ainoana vanhempana ei ole aina kotona lapsen siellä ollessa, ja tämä jättää lapsen olemaan paljon itsensä varassa. Monissa paikoissa työt alkavat varhain aamulla, jopa kuudelta, mikä tarkoittaa sitä, että kotona ei ole aamuisin vanhempaa auttamassa lasta esimerkiksi kouluun, tai päiväkotiin tulisi ehtiä heti sen auetessa.

Myös joustaminen työajoissa tai niiden muuttaminen on vaikeaa, jos kotona on huolehdittavia lapsia, joista on yksin vastuussa. Lapsen sairastuessa yhden aikuisen lapsiperheessä lapsen hoivasta on vastuussa aina sama vanhempi, mahdollisesti joutuen jäämään pois töistä lapsen sairauden ajaksi. Lasten etusijalle laittaminen tarkoittaa sitä, että työntekijä ei voi laittaa työtään ensisijaiseksi. Tästä

saattaa aiheutua, että monissa työpaikoissa yksinhuoltajat koetaan epäsoviviksi työntekijöiksi verrattuna niihin, joilla on mahdollisuus joustaviin aikatauluihin. Kirjoittajat eivät avanneet tarkemmin sitä, miksi he eivät koe olevansa työmarkkinoilla suosittuja, mutta lapsista huolehtimisen ja työn yhteensovittamisen haasteet näkyivät kirjoituksissa.

NR115. Teen sijaisuuksia omalla alallani.(sosiaaliala) Töitä on, mutta pätkiä. Päivästä jopa niihin ihaniin 5kk jaksoihin. Lomat ja kesät olen työtön. Koska työttömyyd jaksoja on vuodessa kuitenkin paljon ei elintaso palkan myötä perheellämme nouse. Palkan aikana muut tulot tippuvat ja kun työt loppuu menee kuukausia saada työttömyys etuutta ja sosiaalitoimistosta ilmoitetaan että olisi pitänyt säästää palkoista näihin aikoihin. Joskus tulot on 1600e ja joskus 500e kuukaudessa, riippuen miten olet töitä saanut..oletko voinut tehdä eli lapset kipeänä niin en voi ottaa töitä vastaan. Työttömänä lapsien pvähoito tai iltapäiväkerho on ilimasta mutta kun työt alkaa on maksut heti poissa

Kirjoittajien kertomuksista tuli esille yhteiskunnan järjestelmän toimiminen. Työtä tekemällä eivät perheen nettotulot välttämättä kasvaneet ollenkaan. Tämä tuli hyvin esille yhdestä (NR115) kirjoituksesta, jonka kirjoittaja teki välillä pätkätöitä ja oli välillä työtön. Perheen elintaso pysyi koko ajan samana, vaikka äiti oli välillä työelämässä. Syy tähän oli se, että työttömänä saa erilaisia tukia ja esimerkiksi päiväkotimaksu tai iltapäiväkerhon maksu on silloin nolla euroa. Töissä ollessa tukia ei saa tai niitä saa vähemmän ja lasten kerho- ja päiväkotimaksut määräytyvät tulojen pohjalta. Tulojen vaihtelu pätkätöitä tehden vaikuttaa moniin etuuksiin ja vaatii paljon selvittelyä tukien hakijoille.

NR115: Tämä ns.veitsenterällä eläminen rasittaa niin minua kuin lapsia. Joskus on rahaa maksaa jokin harrastus lapsille mutta nytkin kesän vietämme kotona koska rahaa tulee joskus kunhan te toimisto saa kirjoitettua lausunnon eteenpäin. Jäin työttömäksi jälleen toukokuussa ja seuraavat työt ovat alkamassa syyskuussa. Nyt mietimme mitä syömme ja mistä raha siihen ruokaan.

Yhden aikuisen lapsiperheessä on lähivanhempi se, jonka luona lapsi asuu ja joka vastaa lapsen kaikista tarpeista pääsääntöisesti yksin. Lähivanhemman on löydettävä keinot, miten hän kustantaa

esimerkiksi lapsen harrastukset tai millä rahalla ostaa lapsen tarvitsemat ulkovaatteet ja kengät. Kirjoittajien vastauksista nousee esille vanhemman huoli ja haasteet lapsen kasvaessa ja tarpeiden muuttuessa. Kirjoitukset, joista ilmenee, ettei vanhempi pysty maksamaan lapsen harrastusta, ostamaan sopivia välineitä tai vaatteita, kertovat kestävämmästä taloudellisesta tilanteesta. Yksinhuoltajaäidit ovat suurimmassa riskissä kokea köyhyyttä työssä käymisestä huolimatta (Airo & Niemelä 2004, 68). Yhden matalapalkkaisen työstä saatu palkkatulo ei riitä kattamaan kaikkia taloudellisia tarpeita lapsiperheessä, minkä vuoksi yksinhuoltajaäidit ovat usein niitä, joita työssä käyminen ja palkkatyö eivät nosta köyhyysrajan yläpuolelle (Hakovirta 2006, 91).

NR124: Lapset kasvoivat ja halusivat harrastaa. Sinnittelin maksamalla tytölle ratsastus tunnista puolituntia viikossa. Kavereilla oli viikossa useita kokonaisia tunteja, mutta minulla ei olisi ollut siihen puolikkaaseenkaan rahaa. Ainoat ratsastushousut kutistuivat tytön kasvaessa ja viimein ne olivat polvihousut. Tyttöä koulukiusattiin ja myöhemmin myös toista poikaa. Olisi pitänyt olla varaa luokkaretkille, harrastuksiin ja kavereiden syntymäpäivälahjoihin. Lopulta meillä ei kukaan käynyt syntymäpäivillä lasten kavereista, vaan vietimme yhä enemmän vapaa-päivät sukulaisten luona toisella paikkakunnalla.

Vanhemman toimeentulo vaikuttaa lasten harrastusmahdollisuuksiin (Haanpää & Roos 2015, 90). Harrastamisen välinehankinnat sekä kalliit maksut ovat yleisimmät syyt jättää aloittamatta harrastus (Attree 2004, 685). Köyhissä perheissä lapset eivät harrasta usein kalliita harrastuksia, kuten laskettelemista, jääkiekkoa tai ratsastusta (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 67). Usein köyhyyden näkyminen ulospäin saattaa syrjäyttää lapset muista saman ikäisistä. Lasten ystävät eivät halua viettää aikaa sellaisten lasten kotona, missä ei ole tekemistä, ja sen vuoksi köyhien perheiden lapset saattavat jäädä ilman samanikäisten sosiaalisia kontakteja. (Ridge 2011, 79.)

Yhden töissä käyvän aikuisen lapsiperheen huonon taloudellisen tilanteen vuoksi perheessä voivat jäädä viettämättä lasten syntymäpäivät, rippijuhlat tai muut pyhät. Taloudellinen tilanne vaikuttaa näin ollen hyvin vahvasti perheen yhteisiin kokemuksiin ja aktiviteetteihin. (Andersen & Meiland 2019, 98.) Kirjoittajat harmittelivat lasten puolesta epäoikeudenmukaista tilannetta.

NR 110: Joka kuukausi stressaan riittävätkö rahat. Kasvava lapsi tarvitsee taas uusia vaatteita, pakko karsia jostain muusta jotta saan ostettua hänelle housuja..Mieli on apea, hermoja kiristää.. Lisäys edelliseen. Lapseni on 3-vuotias, ei onneksi vielä vaadi paljoo mutta myöhemmin olen pulassa..:(

Kouluikäisten keskuudessa näkyy yleensä vapaa-ajan vieton ja harrastuksien sekä kulutushyödykkeiden tärkeys (Hakovirta & Rantalaiho 2011, 347). Kirjoittajien vastauksista tulee esille se, että lasten kasvaessa myös vanhemman taloudellinen tilanne vaatii enemmän erilaisia ratkaisuja siihen, miten lapsen tarpeisiin pystyy vastamaan. Alle kouluikäiset lapset kuluttavat usein vähemmän, eikä heillä ole vielä välttämättä kalliita harrastuksia tai menoja kavereiden kanssa. Kirjoituksissa tuleekin esille se, että vanhempi on huolissaan tulevaisuudesta, kun lapsi kasvaa ja hänen tarpeensa sitä myötä myös kasvavat. Vanhemman halutessa lapsen saavan tarvittavat tavarat, on heillä erilaisia keinoja ratkaista haastavia tilanteita (Harju & Thorød 2011).

NR78: Omista raha-asioista ei voi kenenkään kanssa edes jutella. Kateellinen olen oman ikäisille, jotka on päässeet heti alussa hyvään ammattiin, saanet talon ja muuta eikä tarvitse rimpuilla köyhyydessä. Kyse on tietysti valinnoista. Toisaalta nyky-yhteiskunta/ päättäjät ajattelee niin, että perheessä on 2 vanhempaa maksamassa kaiken. Huokaus.

NR120: Mihinkään ylimääräiseen ei ole varaa. Jos tarvin lapselle kengät myyn kotoa jotain, jopa perintöastioita tai vastaavaa.

Suomessa monet naiset tekevät töitä taloudellisen pakon vuoksi, sillä naisen kotiin jääminen vaikeuttaa perheen taloudellista tilannetta. Pohjoismaisessa hyvinvointimallissa on oletus, että jokaisessa lapsiperheessä on kaksi aikuista tekemässä ansiotyötä ja sen myötä kattamassa perheen kuluja. Suomessa on erilaisten työntekijän oikeuksien kautta kannustettu myös naisia töihin, minkä vuoksi Suomessa kotiäitiys ei ole enää niin yleistä verrattuna moneen muuhun Euroopan maahan. (Hakovirta & Salin 2006, 257.) Silloin, kun eron jälkeen perheen tuloista jää vastaamaan vain yksi aikuinen, ei välttämättä hyväpalkkaisen tulot riitä kattamaan kaikkia perheen kustannuksia, sillä

monet menot eivät muutu toisen aikuisen poistuessa taloudesta. Asumiskulut, lasten harrastusmaksut, pakolliset hankinnat tai esimerkiksi auton kulut jäävät samanlaisiksi. Yhteiskunnalta saatavat tuet, kuten lapsilisän korotus ja elatusmaksut, eivät kuitenkaan korvaa toisen työssäkäyvän aikuisen osuutta kustannuksista. Kirjoittajien vastauksista tulee hyvin esille yhteiskunnan järjestelmän epäkohta siitä, että usein oletetaan jokaisessa lapsiperheessä olevan kaksi aikuista.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa tarkastelin työssä käyvän yhden aikuisen lapsiperheen kokemuksia köyhyydestä. Köyhyyskokemuksia tarkastelin kirjoittajien kertomuksien kautta ja toin esille köyhyyden vaikutuksia heidän elämänsä eri osa-alueilla jokapäiväisessä arjessa. Kirjoittajien äänen esille tuomisen tavoitteena on tuoda heidän tilanteensa tietoisuuteen ja sitä kautta parantaa heidän asemaansa yhteiskunnassamme. Tutkielma on tehty 20 kirjoituksen pohjalta ja analyysinä käytin sisällönanalyysiä.

Tutkimustulosten mukaan yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen on vaikea määritellä köyhyyttä. Köyhyydelle ei ole yhtä määritelmää, ja tutkimusta tehdessä on pohdittava sitä, millä tavalla on relevanttia määritellä ihminen köyhäksi tai jättää määrittelemättä. Rajapinnan löytäminen on haasteellista. On mietittävä sitä, tulisiko köyhyyttä määriteltäessä kuunnella ihmistä itseään, tarkastella kotitalouden tulotasoa vai olisiko joku muu tapa sopiva määritellä köyhyyttä.

Monet köyhyyden mittaustavat ovat saaneet kritiikkiä tarkastelun yksipuolisuuden vuoksi. Kirjoittajien keskuudessa oli ihmisiä, joita ei tilastollisesti ollut luokiteltu köyhiksi, mutta heidän nettotulonsa ja ostovoimansa kertoivat heidän köyhyydestään. Pelkästään tulotasolla köyhyyden mittaaminen ei anna parasta mahdollista tulosta. Kangas ym. (2008) kirjoittavat, että henkilön oman mielipiteen huomioon ottaminen tuo esille köyhän ihmisen oman äänen ja antaa näin tietoa hänen kokemastaan elämästä. Subjektiiivisen näkökulman käyttäminen tulotason mittauksen lisäksi antaa tarkempaa tietoa köyhyydestä.

Suomessa köyhyys koskettaa pääasiallisesti niitä ihmisiä, jotka eivät ole työelämässä. Työllistyminen vaikuttaa edelleen merkittävästi köyhyyden vähentämiseen. Vaikka kysymys ei ole suuresta ryhmästä, on tiedostettava se seikka, että suomalaisessa yhteiskunnassa on ihmisiä, jotka töissä käymisestä huolimatta joutuvat elämään köyhyydessä. (Airio & Niemelä 2004, 76.) Yksi köyhyyttä kokenut ryhmä on tutkimuksessa kohderyhmänä oleva työssä käyvät yhden aikuisen lapsiperheet. Näin ollen

lapsiköyhyysriski on merkittävä juuri näissä perheissä, joissa on vain yksi aikuinen ja joissa eletään yhden aikuisen ansiotuloilla (Roivainen 2011, 15).

Hyvinvointivaltioissa pidetään hyvinvointina usein sitä, että voidaan kuluttaa, tehdä erilaisia omiin arvoihin pohjautuvia valintoja ja panostaa erilaisiin uusiin kokemuksiin. Omia mahdollisuuksia verrataan usein muihin, ja jos ihmisen valinnat ovat rajoitettuja, hän saattaa kokea epäonnistumista elämässä. (Juhila 2002, 12–13.) Tutkielmani tulokset kertovat, että köyhydessä ihminen ei voi vaikuttaa omaan ruokavalioonsa, pukeutumistyyliinsä eikä vapaa-ajan viettämiseen. Kirjoittajien kertomuksissa aineellinen köyhyys oli yksi merkittävä köyhyyden muoto.

Yksinhuoltajien riski joutua elämään köyhydessä on koko Euroopassa merkittävän korkea verrattuna parisuhteessa olevien köyhyyden riskiin (Roivainen 2011, 15). Suurin osa yksinhuoltajista on naisia; kaikista yksihuoltajista naisia on reilusti yli 80 prosenttia (Hakovirta 2006, 23). Tutkimustulokseni toivat esille sen, että yleisimmät syyt naisten köyhyydelle töissä käymisestä huolimatta ovat naisvaltaisten alojen matalat palkat sekä lastenhoidon ja työn yhteensovittamisen haasteet. Hakovirta (2007) kirjoittaa, että yhteiskunnassa tulisi järjestää sellaisia palveluja, jotka tukisivat lapsiperheessä yhden aikuisen jaksamista sekä työssä käymistä, esimerkiksi järjestämällä lastenhoitoapua säännöllisesti.

Tutkimustulokseni kertovat, että palkan tulisi olla vähintään keskituloluokkaa, jotta yhden aikuisen tulot riittäisivät kattamaan lapsiperheen arkiset kulut ja jotta perhe ei tarvitsisi muita sosiaalietuuksia. Lähes kaikkien kirjoittajien perheissä suurin menoerä kohdistui asumiskuluihin, riippumatta siitä asuttiinko vuokralla tai omistusasunnossa. Palkan lisäksi melkein jokaisen perheen tulot koostuivat erilaisista sosiaalietuuksista, koska pelkällä palkalla pärjääminen ei ollut vaihtoehto. Vaikka moni perheistä saikin taloudellista apua, ei se ollut riittävää kattamaan kaikkia välttämättömiä menoja, puhumattakaan yllättävistä menoista. Monet yhteiskunnan tuet eivät korvaa puuttuvan aikuisen palkkatuloa tai panosta arkeen. Hakovirta (2007) kirjoittaa, että ehkäistäkseen lapsiperheiden köyhyyttä, tulisi yhteiskunnan rakennetta muokata sellaiseksi, että yhden aikuisen lapsiperheet otettaisiin paremmin huomioon. Reiluja korotuksia Hakovirta ehdottaa minimielatusmaksuihin, asumistukeen sekä yksinhuoltajalapsilisän korotukseen.

Ihmiset, jotka kokevat työssä käymisestä huolimatta köyhyyttä, ovat tilanteessa, josta ulospääsyä ei juuri löydy. Juhila (2002) kirjoittaa, että yhteiskunnan rakenteen tulisi olla sellainen, että työssä käyminen vaikuttaisi köyhyiden kierteestä pois pääsemiseen. Toïssä käyvät ihmiset toimivat yhteiskunnassa toivotulla tavalla tekemällä töitä ja maksamalla veroja. Tämän vuoksi heille tulisi taata myös riittävä toimeentulo. Tukien varassa eläminen luo epävarmuutta ja epäonnistumisen tunnetta. Vuonna 2024 tukia, kuten esimerkiksi asumistukea, leikataan, mikä tulee lisäämään monen perheen köyhyyttä entisestään.

Pitkäaikaisessa köyhyudessa eläminen vaikutti kirjoittajien elämään heidän hyvinvointiinsa sitä heikentäen. Kirjoittajat eivät juuri pystyneet huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan, vaan lapsiperheessä vanhempi laittoi lapsensa etusijalle. Kirjoittajat elivät sosiaalisesti köyhää elämää, ja työpäivän jälkeinen tekeminen rajoittui lähinnä kotiympäristöön. Kulutusmahdollisuuksia ei ollut, minkä vuoksi kirjoittajat olivat jääneet monen toiminnan ulkopuolelle. Jokaisen kirjoittajan tarina oli erilainen, vaikka yhteneväisyyksiä tuli runsaasti esille. Jokainen kirjoittaja koki oman elämäntilanteensa omalla tavallaan; kaikki eivät esimerkiksi kokeneet omaa elämäänsä yhtä raskaaksi kuin toiset.

Helne (2002) kirjoittaa, että ihminen voi nähdä oman tilanteensa eri tavalla kuin yhteiskunnassa hänet on luokiteltu. Köyhyyttä on eri asteista, ja jokainen ihminen käsittelee oman tilanteensa ja selviytyy siitä eri tavalla. Yhteiskunnan osalta köyhäksi määritelty ihminen ei välttämättä itse koe olevansa köyhä, kun taas ihminen, joka ei kuulu köyhyysrajan sisälle, voi kokea olevansa hyvinkin köyhä.

Kirjoittajien keskuudessa oli ihmisiä, jotka saivat sosiaalietuuksia, kuten toimeentulotukea, sen vuoksi, että heidät oli luokiteltu köyhiksi. Lisäksi oli kirjoittajia, joilla ei ollut oikeutta sosiaalietuuksiin riittävän palkan vuoksi, mutta he itse kokivat itsensä köyhiksi. Monet kirjoittajat olivat oikeutettuja hakemaan sosiaalietuuksia, mutta jättivät ne hakematta, koska kokivat, että työllä ja palkalla on pärjättävä eivätkä halunneet tulla leimatuiksi. Tulokset kertovat, että ihmisen omilla kokemuksilla on suuri merkitys siihen, miten oma elämä ja hyvinvointi koetaan. Tulokset toivat esille sen, että näillä ihmisillä oli elämässään myös paljon positiivisia tekijöitä, kuten lapset, läheiset ja lemmikkieläimet.

Tulokset toivat esille sen, että kirjoittajille työ oli hyvin merkityksellistä ja tärkeätä heidän arjessaan. Työ toi säännöllistä sisältöä arkeen, ja työtä pidettiin tärkeänä ja mielekkäänä. Moni kirjoittajista koki, että ilman työtä elämä olisi raskasta, ja Kelan tuilla elämistä pyrittiin välttämään. Työ antoi kirjoittajille sosiaalisia suhteita ja mahdollisuuden kuulua työyhteisöön. Moni kirjoittaja piti tärkeänä olla kunnollinen yhteiskunnan jäsen ja veronmaksaja. Työn tekemistä pidettiin kunnia-asiana ja tuilla elämistä häpeällisenä. Toiveena oli hieman isompi palkka; kukaan kirjoittajista ei toivonut suuria summia lisärahaa, vaan heidän toiveensa olivat hyvin realistisia ja kohtuullisia. Ne, jotka olivat töissä osa-aikaisesti, toivoivat vakituista työpaikkaa, jotta tuloja voisi ennakoida paremmin.

Taloudellinen tilanne laittoi kirjoittajat ja heidän jälkikasvunsa yhteiskunnallisesti eriarvoiseen asemaan. Taloudelliset haasteet olivat selkeästi yhteydessä kirjoittajien psyykkiseen ja fyysiseen huonovointisuuteen. Jatkuva huolehtiminen rahasta, perheestä ja kotitaloudesta oli yhdelle aikuiselle raskasta. Vanhempien huoli lasten hyvinvoinnista tuli usein esille kirjoittajien kirjoituksissa. Lapset ovat riippuvaisia perheen taloudellisesta tilanteesta, ja kirjoittajat olivatkin huolissaan siitä, miten perheen huono rahallinen tilanne vaikuttaa lasten kehitykseen, kasvuun ja itsetuntoon. Vanhemmat halusivat tarjota lapsille tasavertaista lapsuutta samanikäisiin lapsiin verrattuna haluten mahdollistaa harrastukset, lomatekemisen ja lapsille tärkeät aineelliset hyödykkeet. Monet vanhemmat olivat ratkaisseet taloudellista ahdinkoa ottamalla velkaa, mikä vaikutti vielä enemmän perheen taloudelliseen tilanteeseen sitä heikentäen. Velkoja jouduttiin maksamaan takaisin vuosikaudet. Sosiaalietuksissa ei oteta huomioon perheen velkatilannetta, vain perheen kokonaistulot.

Monissa tutkimuksissa ja artikkeleissa ei varsinaisesti tutkita yhden töissä käyvän aikuisen lapsiperheiden ongelmia, vaan enemmänkin tutkimukset kohdistuvat erikseen joko töissä käyvien aikuisten tai yksinhuoltajien toimeentulon vaikeuksiin. Näissä tutkimuksissa todetaan usein, että yksinhuoltajat ovat muihin kohderyhmiin verrattuna alttiimpia kohtaamaan köyhyyttä. Hakovirta (2006) on tarkastellut väitöskirjassaan yksinhuoltajaäitien työllisyyttä, toimeentuloa ja työmarkkinavalintoja. Väitöskirjatutkimuksessa vertailtiin kuuden maan (Suomen, Norjan, Saksan, Ruotsin, Iso-Britannian ja USA:n) yksinhuoltajaäitien työmarkkina-asemaa 1900-luvulla ja 2000-luvun alussa. Tutkimuksessa vertailtiin sitä, miten toimeentuloerot näkyvät eri maiden yksinhuoltajaäitien välillä, ja onko toimeentulo kehittynyt paremmaksi näiden kahden vuosiluvun välillä tämän kohderyhmän kohdalla.

Tulokset toivat esille sen, että kirjoittajat ovat hyvin riippuvaisia päättäjien päätöksistä, kuten tukien leikkauksista ja verotuksen muutoksista. Monia kirjoittajia päätökset pelottivat, sillä monet toimenpiteet vaikuttivat heidän taloudelliseen tilanteeseensa heikentävästi. Petäjäkangas (2023) kirjoittaa, että hallituksen leikkaukset tulevat vaikuttamaan Suomessa monien ihmisten talouteen. On ennustettu, että vuonna 2024 köyhyysrajan alapuolelle jää jopa 140 000 lasta. Vaikka köyhyystutkimuksia on runsaasti, näyttää siltä, että köyhyyden poistaminen on erittäin haasteellista. 2000-luvulla haasteet köyhyyden vähentämiseen liittyen ovat lisääntyneet myös töissä käyvien keskuudessa.

Ehrenreich (2006) on tehnyt runsaasti erilaisia köyhyystutkimuksia. Hän on huomannut, että 2000-luvulla monet entiseen keskiluokkaan kuuluvat ihmiset, joilla on akateeminen koulutus, ovat myös kokeneet entistä enemmän köyhyyttä. Aikaisemmin keskiluokkaan kuuluvilla ihmisillä on usein ollut käsitys, että kovalla työnteolla pystyy pitämään yllä hyvää taloudellista tilannetta. Tällainen ajatus ei enää välttämättä päde, sillä monista työpaikoista saatu ansio ei vastaa työn panosta. Tämä tarkoittaa sitä, että matalapalkkaisista töistä tienatuilla rahoilla ei pystytä kattamaan perheen menoja. (Ehrenreich 2006, 9, 223.)

Jatkotutkimuksien kohdalla olisi tärkeä tutkia enemmän yhden työssäkäyvän aikuisen lapsiperheen köyhyyttä ja sitä, miten heidän tilannettaan voisi tulevaisuudessa parantaa yhteiskunnallisesta näkökulmasta rakenteita muuttamalla. Tämän kohderyhmän köyhyyden vähentäminen mahdollistaisi samalla myös monelle lapselle tasavertaisen lapsuuden. Lisäksi tulisi tarkastella sitä, miten yhden aikuisen lapsiperheessä vanhemman jaksamista voitaisiin tukea ja miten mahdollistettaisiin hänen työssä käymisensä eri muodot, esimerkiksi lasten tai kotihoiton avulla. Sosiaalityön näkökulmasta katsottuna näen, että ihmisen hyvinvointia tulisi tarkastella monesta eri näkökulmasta, ei vain taloudellisesta näkökulmasta. Mielestäni köyhyys ei tarkoita pelkästään taloudellisia haasteita vaan se on monen asian summa.

LÄHTEET

Aineisto: Jakonen, Mikko (Jyväskylän yliopisto): Töissä ja köyhä -kirjoitusaineisto 2015 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2019-06-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3321>

Airio, I & Niemelä, M. 2004. Turvaako työ köyhyydeltä? Tutkimus työssä olevien köyhyydestä vuosina 1995 ja 2000. *Janus*, 12 (1): 64–79

Airio, I. 2013. Toimeentuloturva osana sosiaaliturvaa. Teoksessa I. Airio. (toim.) Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa. Kansalaisten käsitykset ja odotukset. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 8–23.

Alatalo, M. & Miettunen, N. & Liukko, E. & Kettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. 2019. Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: työpaperi 39/2019

Andersen, M. & Meiland, S. 2019. Being poor from children's point of view. The potential of childhood theory and qualitative methods for child poverty research: Findings from two qualitative studies of poverty in Germany. *Children and Youth Service Review* Vol. 97, 94-99.

Andreb, H-J. & Lohmann, H. 2008. *The Working Poor in Europe. Employment, Poverty and Globalization*. Edward Elgar Publishing Limited The Lypiatts. UK

Attree, P. 2004. *Growing up in Disadvantage: a Systematic Review of the Qualitative Evidence*. Blackwell Scientific Publications, 679-689.

Baines, D. & Clark, N. & Bennet, B. 2022. *Doing Anti-Oppressive Social Work. Rethinking Theory And Practice*. Published by Fernwood Publishing. Canada

Blomberg, H. & Kallio, J & Kroll, C. 2010. Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhyyden syistä Pohjoismaissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 75:6

Dean, H. 2016. *Poverty and Social Exclusion*. Teoksessa D. Hartley & L. Platt. *Social Advantage and Disadvantage*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 12-35

Ehrenreich, B. 2006. *Petetty keskiluokka*. Tampere: Vastapaino.

Eskelinen, N. & Sironen, J. 2017. *Köyhyys– Syitä ja seurauksia*. Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin. Kuopio: Grano.

Grönfors, M. 2011. *Laadullisen tutkimuksen kenttätyömenetelmät*. Hämeenlinna: SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilikka

- Haanpää, L & Roos, S. 2015. Nuoret luupin alla 2014. Teemana kuluttajuus ja taloudellinen eriarvoisuus. Turku: Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus CYRI 1.
- Hakovirta, M & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124.
- Hakovirta, M & Salin, M. 2006. Valinta vai pakko? Kansainvälinen vertailu äitien preferoiman ja toteutuneen työmarkkina-aseman yhteydessä. *Janus* vol. 14 (3), 255-271
- Hakovirta, M. & Kallio, J. 2014. Lasten käsityksiä köyhyydestä ja köyhyyden syistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(2), 152–161.
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2011. Lapsuudentutkimuksen näkökulma taloudelliseen eriarvoisuuteen. *Janus* 19(4), 342–357.
- Hakovirta, M. 2006. Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 45/2006. Väestöliitto. Väestön tutkimuslaitos. Helsinki
- Hakovirta, M. 2007. Yksinhuoltajaäidit työmarkkinoilla. *Työelämän tutkimus- Arbetslivsforskning* 2/2007 (5. vsk).
- Harju, A. & Thorød, A.B. 2011. Child Poverty in a Scandinavian Welfare Context-From Children's Point of View. *Child Indicators Research* 4(2), 283–299.
- Helne, T. 2002. Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa K. Juhila & H. Forsberg & I. Roivanen (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylän yliopisto, 20–44.
- Husa, J. & Pohjolainen, T. 2015. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet. Johdatus julkisoikeuteen. Alma Talent Oy.
- Ilmakunnas, I. & Kauppinen, T. & Moisio, P. 2020. Huono-osaisuus jatkuu sukupolvelta toiselle: Tarkastelussa nuorten aikuisten toimeentulotukiasiakkuus. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta. (toim.) *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tampere: Vastapaino, 199–224.
- Isola, A-M & Turunen, E & Hiilamo, H. 2016. Miten köyhät selviytyvät Suomessa? *Yhteiskuntapolitiikka* 81:2
- Isla. 2023. Lapsiperheköyhyys datana. Hyvinvointia yhdenvertaisesti lapsille ja perheille. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr. Viitattu: 18.11.2023 <https://itla.fi/lapsiperhekoehyys-datana/>
- Jokinen & K. Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 48–81.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2008. *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Jyväskylä: Vastapaino.

- Jokinen, A. & Huttunen, A. & Kulmala, A. 2004. Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa A. Jokinen & L. Huttunen & A. Kulmala. (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus
- Jouttimäki, P. & Kankas, S. & Saurama, E. 2011. Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityössä-hankkeen loppuraportti. Pääkaupunginseudun sosiaalialan osaamiskeskus: Kopioniini.
- Juhila, K. 2002. Sosiaalityö Marginaalissa. Teoksessa K. Juhila & H. Forsberg & I. Roivanen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto, 11–20
- Juhila, K. 2008. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa A.
- Kainulainen, V. 2013. Työssäkäyvät köyhät. Katsaus aiheeseen tutkimuskirjallisuuden valossa. Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, julkaisuja 2/2013.
- Kallinen, T & Kinnunen, T. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 11.11.2023 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Kallio, J. & Hakovirta, M. 2020. Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino.
- Kallio, J & Blomberg, H & Kroll, C. 2011. Suomalaisten sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhiin kohdistuvista auttamisstrategioista. Janus 19 (3), 251–268.
- Kangas, O & Ritakallio, V-M. 2008. Köyhyiden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyiden yleisyys Suomessa. Kelan tutkimusosasto
- Karvonen, S. & Salmi, M. 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Työpaperi 30.
- Kela. 2023a. Pikaopas perhe-etuksiin. Viitattu 12.11.2023 <https://www.kela.fi/lapsiperheet-pikaopas>
- Kela. 2023b. Lapsilisä. Viitattu 12.11.2023 <https://www.kela.fi/lapsilisa#yhden-vanhemman-perhe>
- Kela. 2023c. Opintotuki. Viitattu 12.11.2023 <https://www.kela.fi/opintotuki>
- Kela. 2023d. Yleisen asumistuen määrä ja maksaminen. Viitattu 12.11.2023 <https://www.kela.fi/yleinen-asumistuki-maara-ja-maksaminen>
- Kela. 2023e. Elatustuen määrä ja maksaminen. Viitattu 12.11.2023 <https://www.kela.fi/elatustuki-maara-ja-maksaminen>
- Kivipelto, M & Saikkonen, P. 2018. Hyvinvointia niukkuudesta? Kokemuksia viimesijaisesta turvasta. Janus 26(1), 57–72.

- Kivipelto, M. & Saikkonen, P. 2013. Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä. Yhteiskuntapolitiikka 78
- Knight, A. & O’Connell, R. & Brannen, J. 2018. Eating with Friends, Family or Not at All: Young People’s Experiences of Food Poverty in the UK. National Children’s Bureau, 3-7.
- Korhonen, I & Kuula-Luumi, A & Soof, S-K. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Krok, S. 2009. Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä. Yksinhuoltajia marginaalissa. Tampere: Tampereen Ylipoistopaino Oy.
- Krumer-Nevo, M. & Monnickendam, M. & Weiss-Gal, I. 2013. Poverty-aware Social Work Practice: A Conceptual Framework for Social Work Education. Journal of Social Work Education, 45:2
- Kuivalainen, S. 2007. Toimeentulotuen alikäytön laajuus ja merkitys. Yhteiskuntapolitiikka 72:1
- Kulmala, A. 2004. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.
- Kuusisto-Niemi, S. 2016. Tiedon hallinta sosiaalihuollossa. Tiedon hallinnan paradigma opetuksen tutkimuksen perustana. Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta Kuopio
- Lemetyinen, L. 2014. Katsaus perheen köyhyydestä aiheutuviin lasten toiseuden kokemuksiin. Teoksessa M. Gissler & M. Kekkonen & P. Känkänen & P. Muranen & M. Wrede-Jäntti. Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot – vuosikirja 2014. Tampere: THL, 106–110.
- Lindroos, E & Sirniö, O & Vaalavuo M. 2021. Lapsiköyhyys koko väestön köyhyyttä yleisempää Euroopassa-Suomessa lapsiköyhyyttä esiintyy etenkin yksinhuoltaja- ja maahanmuuttajaperheissä. Invest. Policy Brief.
- Main, G. & Pople, L. 2011. Missing out: A Child Centred Analysis of Material Deprivation and Subjective well Bening Contents. The Children’s Society
- Mäkinen, A. 2008. Oikeesti aikuiset. Puheenvuoroja yksineläjänäisten normaaliudesta, hyväksyttävyydestä ja aikuisuudesta. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1349
- Mäntysaari, M. 2016. Hyvinvointiliberalismi ja uusliberalismi sosiaalityön toimintaympäristöinä. Teoksessa M. Törrönen & K. Hänninen & P. Jouttimäki & T. Lehto-Lunden & P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus
- Näätäinen, A-M. 2023. ”Jos en tekisi kolmea työtä, niin en menoistani selviäisi”. Haastattelututkimus duunareiden palkkaköyhyydestä. SAK 6/2023

Ohisalo, M. 2017. Murusia Hyvinvointivaltion pohjalla: Leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto, Kuopio

Petäjäkangas, H. 2023. Tuore selvitys: Lapsiköyhyys kasvaa ensi vuonna koko maassa. Yle

Pohjola, A. & Laitinen, M. & Seppänen, M. 2014. Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa A. Pohjola & M. Laitinen. Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalitutkimuksen vuosikirja 2014. EU: Unipress

Rantala, K & Tarkkala, H. 2010: Luotosta luottoon. Yhteiskuntapolitiikka 75 (1), 19–33.

Raunio, K. 2010. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Redmond, G. 2009. Children as Actors: How Does the Child Perspectives Literature Treat Agency in the Context of Poverty? *Social Policy and Society* 8(04), 541-550.

Ridge, T. 2011. The Everyday Costs of Poverty in Childhood: A Review of Qualitative Research Exploring the Lives and Experiences of Low-Income Children in the UK. *Children & Society*. Vol. 25, 73–84.

Roivainen, I & Heinonen, J & Ylinen, S. 2011. Köyhä byrokratian rattaissa. Kunnallisan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro 64. Vammalan kirjapaino: Sastamala.

Ruokonen, R. 2008. Köyhyyden kokemus-Selvityminen ruuan hankinnasta. Teoksessa S. Hänninen & J. Karjalainen & K-M. Lehtelä & T. Silvasti. Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Ruusuvuori, J & Nikander, P & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori & P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009

Salmi, M. & Mäkelä, J. & Peräjä, M-L. Kestilä, L. 2012. Lapsi kasvaa kunnassa- miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. Päätöksen tueksi 1/2012. THL.

Shamrova, D. & Lampe, J. 2020. Understanding Patterns of Child Material Deprivation in Five Regions of the World: A children's Rights Perspective. *Children and Youth Services Review*. Vol. 108.

Stewart, K. 2016. The Family and Disadvantage. Teoksessa D. Hartley & L. Platt. *Social Advantage and Disadvantage*. First edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 97-124
Suomen virallinen tilasto (SVT). 2021. Perheet. Helsinki: Tilastokeskus. viitattu 17.12.2023 https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_tie_001_fi.html

Therborn, G. 2014. Eriarvoisuus tappa. Tampere: Vastapaino.

Thl. 2023. Lapsen elatus. Viitattu 12.11.2023 <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/lapsen-elatus>

Tietoarkisto. 2023. Aineistojen yleiset käyttöehdot. Viitattu 18.11.2023
<https://services.fsd.uta.fi/docs/terms-of-use>

Toimeentulotuki. 2023. Mihin menoihin perustoimeentulotukea voi saada? Kela. Viitattu 15.11.2023
<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-mihin-menoihin?inheritRedirect=true>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi

Van der Hoek, T. 2005. Through Children's Eyes an Initial Study of Children's Personal Experiences and Coping Strategies Growing up Poor in an Affluent Netherlands. Innocent Working Paper. 2005–06.